

PARHAIMPIA SUIHKUKOKEMUKSIA IKINÄ

Valmentava asuminen tukena nuoren mielenterveyskuntoutujan
itsenäistymisessä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Syksy 2007
Laura Pesonen
Virve Virtanen

Lahden Ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PESONEN LAURA & VIRTANEN VIRVE:

Parhaimpia suihkukokemuksia ikinä

Valmentava asuminen tukena nuoren mielenterveyskuntoutujan itsenäistymisessä

Sosiaalipedagogisen aikuistyön suuntaumisvaihtoehdon opinnäytetyö

47 sivua, 2 liitettä

Syksy 2007

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä käsitellään Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön Valmentava asuminen -hanketta. Tarkoituksena on selvittää hankkeen edistymistä sekä vaikuttavuutta hankkeessa mukana olevien nuorten elämään. Tutkimuksella on pyritty selvittämään, miten hanke on vaikuttanut nuorten kuntoutumiseen. Lisäksi tutkimuksesta saatuja tuloksia on verrattu hankkeen tavoitteisiin, jolloin selviää, onko hanke edennyt sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tutkimus on myös tilannekatsaus vuoden tapahtumista.

Opinnäytetyö antaa Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatriselle säätiölle tietoa hankkeessa mukana olevien nuorten ja työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyö on tehty laadullisena tutkimuksena teemahaastattelun keinoin. Tutkimushaastatteluihin osallistui neljä nuorta ja kuusi työntekijää.

Tutkimuksesta voi päätellä, että yhteisöllinen asuminen ja osallistaminen toimintakeskus Vescun toimintaan on lisännyt nuorten voimavaroja ja edesauttanut kuntoutumista. Tutkimustulosten perusteella voi todeta, että Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön kannattaa jatkaa Valmentava asuminen-hanketta, koska sen avulla on mahdollista tukea nuorten kuntoutumista ja elämönhallintaa sen toimies- sa välivaiheena itsenäiseen asumiseen.

Asiasanat: asiakaslähtöisyys, kuntoutuminen, mielenterveys, osallisuus, sosiaalipedagogiikka, voimaannuttaminen (empowerment)

Lahti University of Applied Sciences
Degree programme in social services

PESONEN LAURA&VIRTANEN VIRVE:
Best shower experiences ever
Coaching for living as a support on mental rehabilitating youths independency

Bachelor's thesis, 47 pages, 2 appendices

Autumn 2007

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals with Päijät-Häme district Social psychiatric foundations programme called Coaching for living. The purpose of this study was to find out how the programme has made progress and its' effectiveness to the lives of the youngsters involded. Another purpose for this study was to sort out how the programme have effected to the young rehabilitation. Results of this study has compared to the programmes targets, when it is possible to find out if the programme has proceeded by the targets disposed to it. This study is also a review of the events of last year.

This Bachelor's thesis gives examined information to Social Psychiatric foundation of Päijät-Häme district from the youngsters and workers own point of view about the programme. The thesis is carried out as a qualitative study and collecting of the study materials was conducted with the help of theme interviews. Four youngsters and six workers participated in the study.

According to the study living in community and participation in Action center Vescu has increased youngsters` capacity and helped them to rehabilitate. The study also indicates that Social Psychiatric foundation of Päijät-Häme district should continue Coaching for living- programme because with the help of it it's possible to support youngsters rehabilitation and give methods how to handle life while the programme acts as a midway to the independent living.

Keywords: mental health, social pedagogue, rehabilitation, empowerment, client orientation, participation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 MÄNTSÄLÄNTIEN ASUMISVALMENNUS	2
2.1 Hankkeen alkutaival	2
2.2 Asumisvalmennuksen prosessikuvaus	3
3 MIELENTERVEYDEN HORJUMINEN JA SIITÄ KUNTOUTUMINEN	6
3.1 Mielenterveyshäiriöt – lisääntyvä ongelma yhteiskunnassamme	6
3.2 Mitä mielenterveysongelmista kuntoutumisella tarkoitetaan	6
4 SOSIAALIPEDAGOGISTA TYÖTÄ VOIMAANNUTTAMISEN KEINOIN	9
4.1 Sosiaalipedagoginen lähestymistapa työhön	9
4.2 Voimaannuttamisen merkitys	11
5 OSALLISTAMISEN JA INNOSTAMISEN KAUTTA TULOSSIIN	13
6 ASIAKASLÄHTÖISYYS – YHDENVERTAISUUTTA JA YHTEISTYÖTÄ	15
7 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	17
7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	17
7.2 Tutkimuksen kohderyhmä	18
7.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta	18
7.4 Tutkimuksen kulku	19
7.5 Aineiston analyysi	20
8 TUTKIMUSTULOKSET	21
8.1 Omaa rauhaa, seuraa sekä tarvittaessa tukea ja turvaa	22
8.2 Arki haltuun – apua raha-asioiden hallitsemiseen	24
8.3 Mikä muuttui?	24
8.3.1 Itsenäistymisen ensiaskeleita	25
8.3.2 Seinäruususta sanasepoksi	26
8.3.4 Virastoviidakon valtiaaksi – ainakin taitoja selviytyä sen kiemuroista	27
8.4 Tulevaisuus vielä hämärän peitossa	28
8.5 Työntekijöiden näkemyksiä muutoksista	28
8.5.1 Hiljaisista hissukoista tarinan kertojiksi	28
8.5.2 Suuntana itsenäinen elämä	30
8.5.3 Eväitä elämään – mitä hanke on nuorille tarjonnut?	31
8.5.4 Linnunpojan on joskus aika lentää pesästä	34
9 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETOA	35
10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	40
11 POHDINTAA	42
LÄHTEET	48
LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö on aloittanut toukokuussa 2006 Valmentava asuminen -hankkeen. Valmentava asuminen on tarkoitettu lahtelaisille 18 – 25 -vuotiaille mielenterveystuntoutujille, joille tarjotaan hankkeessa mukana olon ajaksi vuokra-asunto säätiön Mäntsäläntien asumisyksiköstä. Valmentava asuminen on nuorille määräaikaista, korkeintaan kaksi vuotta kestävä. Asunnon saaminen velvoittaa nuoren osallistumaan jokaiselle räätälöityyn henkilökohtaiseen valmennusohjelmaan. Hankkeella pyritään tukemaan itsenäistä elämää luomalla jokaisen nuoren kanssa yksilöllinen kuntoutuspolku moniammatillisen työryhmän kesken.

Pyrimme opinnäytetyössämme tutkimaan hankkeen vaikutusta nuorten elämään. Miten nuoret ovat edistyneet ja kuntoutuneet? Minkälaisiin tuloksiin on päästy? Vertaamme tutkimuksestamme saatuja tuloksia hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin ja näin näemme, onko hanke edennyt tavoitteidensa mukaisesti. Aihe opinnäytetyöhön heräsi, kun kävimme säätiöllä keskustelemassa toimintakeskuksen johtajan Pirjo Savolaisen kanssa. Hän ehdotti, että tutkisimme Valmentava asuminen- hankkeen vaikuttavuutta nuorten elämään, koska kyseessä on uusi toiminta ja tutkimustulosten perusteella pystytään arvioimaan hankkeen etenemistä ja nostamaan esiin mahdollisia parannusehdotuksia. Opinnäytetyömme on siis hankkeistettu.

Opinnäytetyömme on myös ajankohtainen, sillä hanke on ollut käynnissä nyt vuoden ajan ja on hyvä aika tehdä tilannekatsaus, mihin ollaan tähän mennessä päästy. Lisäksi mielenterveyden pulmat ovat yhä lisääntyvä haaste yhteiskunnassamme ja kaikki ennaltaehkäisevät ja kuntouttamiseen pyrkivät toimet ovat tarpeen. Lisäksi aihe kiinnostaa molempia tekijöitä myös henkilökohtaisesti ja mielenterveyspuolella tehdyt opintoihin kuuluvat harjoittelut tukevat opinnäytetyön tekemistä.

2 MÄNTSÄLÄNTIEN ASUMISVALMENNUS

2.1 Hankkeen alkutaival

Asumisvalmennus sai ensisysäyksen alkuvuodesta 2006, kun Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön Mäntsäläntien ryhmäkodin kiinteistö jäi tyhjäksi säätiön keskittäessä asumispalveluita suuriin asumiskeskuksiin. Tarve nuorille suunnatun palvelumuodon luomiselle nousi Lahden kaupungin psykososiaalisten palvelujen kehitystoiveista koskien nuorten mielenterveyspotilaiden aktiivisempaa kuntoutustyötä. Tähän tarkoitukseen Mäntsäläntien rakennus tarjosi hyvät puitteet. Tavoitteina oli etsiä erilaisia toimintamalleja sekä vaihtoehtoja nuorten selviytymisen lisäämiseen ja itsenäisen asumisen mahdollistamiseen. Lisäksi tavoitteina oli ehkäistä kroonistumista ja ajautumista palvelukeskusten asukkaiksi.

Työ käynnistettiin pohtimalla sitä, minkälaista ammattitaitoa tarvitaan kyseisen palvelumuodon pyörittämiseen. Asumisvalmennus käynnistyi toukokuussa 2006 ensimmäisten asukkaiden muuttaessa paikalle. Työryhmä muodostuu kuntoutusohjaajista, joilla on vankka kokemus kotiin vietävästä kuntoutuksesta sekä toimintakeskus Vescun ohjaajista, joiden osaaminen painottuu enemmän mielenterveyskuntoutujien toiminnalliseen ohjaukseen. Työryhmä on moniammatillinen; työntekijöillä on erilaiset sosiaali- tai terveydenhoitoalan koulutustaustat. Tarvittaessa nuorta on tukemassa koko toimintakeskuksen väki ja nuorella on mahdollisuus muihinkin säätiön tarjoamiin palveluihin, kuten liikunta- ja fysioterapiapalveluihin.

Asumisvalmennuksella tarkoitetaan elämän taitojen ohjelmaa, johon asukkaan on sitouduttava ja uhrattava siihen aikaa. Työskentelyssä pyritään moniammatillisen työryhmän turvin tukemaan nuoren itsenäistymistä kokonaisvaltaisesti ja tekemään yhteistyötä myös nuorta hoitavien tahojen kanssa, huomioiden lisäksi perheet, koulut, työvoimatoimisto ynnä muut. Hankkeen tavoitteena on luoda lahtelaiseen palvelujärjestelmään sopiva, nuoria itsenäiseen elämään hallitusti siirtävä, elämisen taitoja opettava ohjelma ja sen seurantajärjestelmä. (Kehittämishanke monisteet 2006.)

2.2 Asumisvalmennuksen prosessikuvaus

Asumisvalmennuksesta on luotu Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisella säätiöllä prosessikuvaus, tietynlainen ideaali malli, jonka suuntaisesti nuorten toivotaan etenevän. Prosessi käynnistyy aina tutustumisvaiheella. Usein asukkailla saattaa olla pitkäkin sairaalajakso takanaan ja jo hyvissä ajoin ennen mahdollista muuttoa asiakas käy tutustumassa asuntoon ja tiloihin. Asukkaan ja hänen läheistensä kanssa käydään läpi valmennusohjelma, kartoitetaan tuen tarvetta ja arvioidaan, onko tarjolla oleva tuki riittävää kyseisen asiakkaan kohdalla. Asukkaalla on tässä vaiheessa myös itsellään mahdollisuus tutkia ja pohtia, haluaako hän sitoutua hankkeen vaatimuksiin ja näkeekö hän asumisvalmennuksen hyödyllisenä omalle kuntoutumiselleen. Arviointia siis tehdään sekä säätiön, asukkaan että lähettävän tahon puolelta.

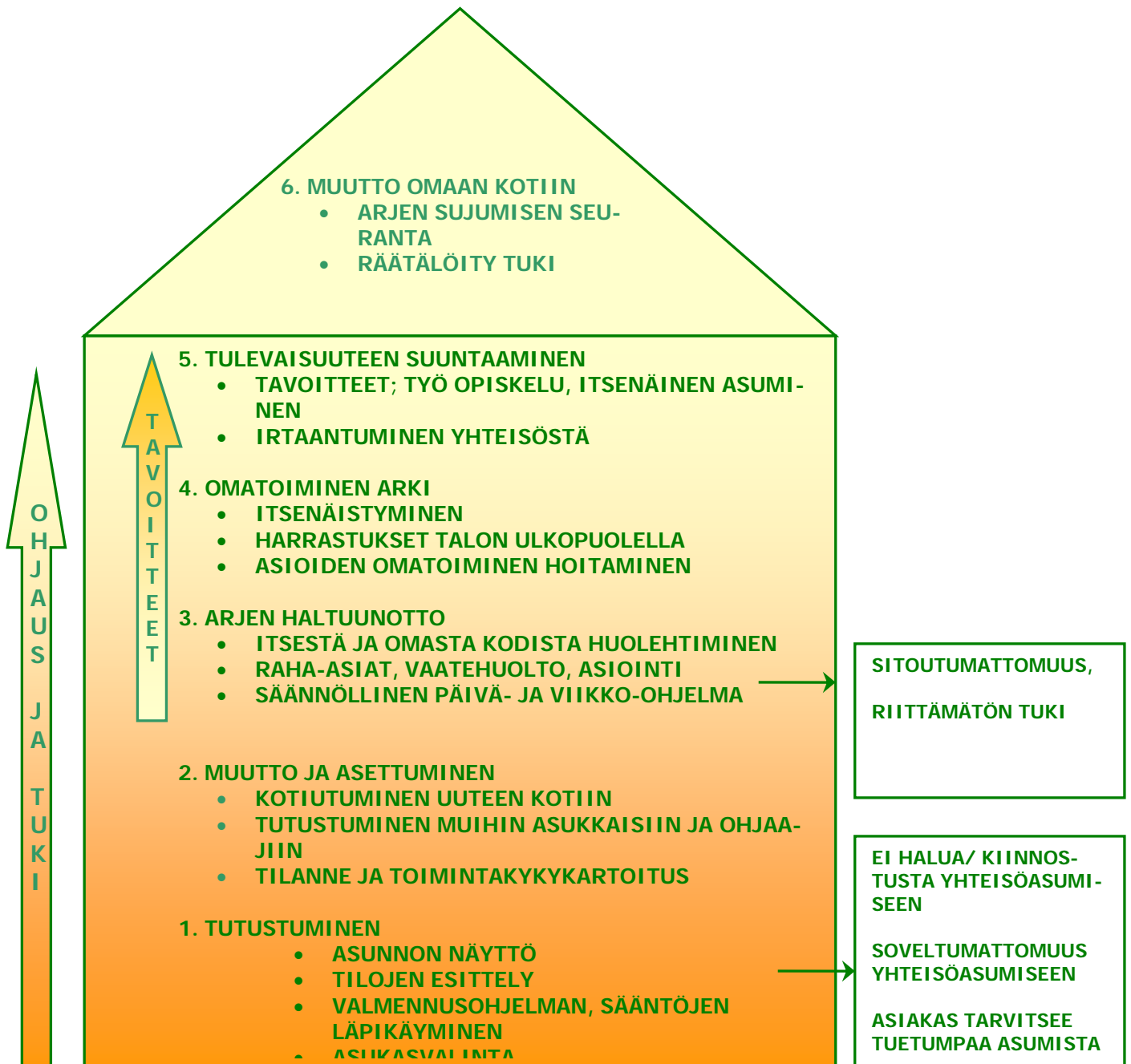
Asukasvalinnoissa vaaditaan tarkkaa silmää. Asukasvalintoja tehdessä työntekijöiden tulisi nähdä, onko tarjottu tuki riittävää kyseisen asukkaan kohdalla, soveltuuko tulija yhteisöasumiseen ja onko nuorella itsellään halua ja kiinnostusta sitoutua hankkeeseen. Asiakkaan päättäessä ottaa asunto vastaan alkaa muuttovaihe ja asettuminen taloon. Asumisen alkuvaiheissa asukkaan kanssa suoritetaan tilanne- ja toimintakyvyn arviointia ja tämän jälkeen paneudutaan arjen haltuunottoon. Asumisvalmennus pyrkii tarttumaan erityisesti nuorille hankaliin asioihin, kuten itsestä ja omasta kodista huolehtimiseen, asiointiin ja asioiden hoitamiseen ja raha-asioiden selvittämiseen sekä säännöllisen päivä- ja viikkorytmin luomiseen. Työntekijän rooli on rakentaa arkirutiineja yhdessä asukkaan kanssa. Jokaiselle nuorelle tehdään kuntoutumissuunnitelma ja räätälöity viikko-ohjelma. Tavoite on, että nuoret osallistuvat päivittäiseen toimintaan; ensin toimintakeskus Vescussa ja myöhemmin esimerkiksi työkokeilun tai opiskelun merkeissä.

Asumisvalmennuksen tavoitteena on edetä pienin askelin omatoimiseen arkeen ja tulevaisuuteen suuntaamiseen. Hankkeen toivotaan selkiyttävän nuoren tavoitteita elämälle ja nuorten toivotaan löytävän oman paikkansa yhteiskunnassa. Asumisvalmennus pyrkii suuntaamaan nuoria joko opiskeluun tai esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan tai työkokeilujen jälkeen työmaailmaan. Läpi hankkeen nuoren

elämässä suoritetaan arvointia toimintakyvyn kohenemisestä ja nuoret saavat myös jatkuvasti palautetta omasta etenemisestään. Varsinaisen työryhmän taustalla työskentelee ohjausryhmä, joka kokoontuu noin kolmen kuukauden välein suorittamaan arvointia hankkeen etenemisestä ja se toimii tukena työryhmälle kiperissä tilanteissa. Ohjausryhmän ideana on arvioida ja kehittää prosessia ja toimintaa koko ajan.

Hankkeen aikana saattaa osoittautua, että tarjottu tuki ei ole nuoren kohdalla riittävää tai nuori saattaa itse olla haluton sitoutumaan hankkeen edellyttämään ohjelmaan; nuorten kuntouttavaan päivätoimintaan tai muuhun toimintaan osallistumiseen. Asumisvalmennuksen ei ole tarkoitus ainoastaan tarjota nuorille kattoa päälle päälle vaan toiminta pohjautuu tavoitteisiin ja jatkuvaan arviointiin. Toimintakyvyn lisääntyessä ryhdytään nuorten kanssa luomaan suunnitelmia koskien heidän tulevaisuuttaan. Nuorille tarjotaan erilaisia vaihtoehtoja ja toivotaan, että kiinnostus omaan elämään kumpuusi jokaisesta nuoresta itsestään. Nuorten tavoitteita ja haaveita tuetaan ja kannustetaan. Nuorten osoittaessa itsenäistymisen merkkejä ryhdytään auttamaan nuorta irtaantumisen yhteisöstä. Yhteisö on ollut nuorille koti jo pitkään ja irtaantuminen siitä ei käy hetkessä. Hankkeessa pyritään tukemaan nuorta jokaisessa vaiheessa matkalla kohti itsenäisempää asumismuotoa. Tuen tarve, määrä ja sisältö muuttuvat prosessin aikana.

Riittävän toimintakyvyn saavutettuaan seuraa nuorella muutto omaan kotiin. Muuttovaiheessa nuorta avustetaan ja kannustetaan. Ennen muuttoa toimintakykyä arvioidaan tarkkaan ja nuoren kanssa käydään keskustelua tulevaisuudesta. Vaikka nuori muuttaa pois asumisvalmennusyksiköstä, ei asiakkuus säätioon välttämättä katkea. Säätio pyrkii myös luomaan jatkoseurannan hankkeessa mukana olleille nuorille sekä tarvittaessa nuorille tarjotaan esimerkiksi mahdollisuutta kuntoutusohjaajan kotikäynteihin. Kaikki asukkaat eivät välttämättä muuta koskaan asumaan täysin itsenäisesti, vaan osa saattaa tarvita tuetumpaa asumismuotoa. Näihin kysymyksiin saadaan kuitenkin vastauksia vasta, kun hankkeen ensimmäiset asukkaat muuttavat omilleen, eli noin reilun vuoden kuluttua. (Asumisvalmennuksen prosessikuvaus 2007.)

- Kuntoutuspalveluiden moniammatillinen työryhmä
- Yhteistyössä mm. hoitotahot, sosiaalitoimi, työvoimahallinto, omaiset, oppilaitokset, edunvalvonta, kriminaalihuolto, perhetyö, velkaneuvonta

Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö 20.4.2007/ps

KUVIO 1. Asumisvalmennuksen prosessikuvaus

3 MIELENTERVEYDEN HORJUMINEN JA SIITÄ KUNTOUTUMINEN

3.1 Mielenterveyshäiriöt – lisääntyvä ongelma yhteiskunnassamme

Suomalaisten kansantauteina on jo aikoja pidetty erilaisia verisuoni- ja sydäntauteja, mutta kehitys on ollut huimaa viimeisten 20 vuoden aikana. Ihmisten elinolojen paraneminen ja hoidon tehostuminen on myös vaikuttanut myönteisellä tavalla ihmisten yleiseen toimintakykyyn. Nykyisin huoli väestön terveydestä onkin siirtynyt fyysisistä sairauksista henkisiin ongelmiin. Erilaiset mielenterveyden häiriöt; kuten masennus, päihteiden runsas käyttö ja erilaiset ahdistuneisuushäiriöt, ovat yhä lisääntyvä ongelma yhteiskunnassamme. (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 113.)

Heiskanen ym. (2006,113) mukaan nykypäivänä mielenterveyden häiriöt aiheuttavat jo viidesosan kaikista terveyteen liittyvistä haitoista länsimaissa. Mielenterveyden häiriöihin sairastuu vuosittain 1,5 prosenttia Suomen väestöstä. Suurimpana ryhmänä on masennus, johon sairastuu noin 5-6 % mielenterveyspotilaista. Mielenterveyden häiriöitä ilmenee eniten nuoruusiässä ja ne ovat usein työikäisten sairauksia. Tänä päivänä yleisin syy työkyvyttömyyteen on masennus.

Mielenterveyden häiriöitä ryhmitellään eri luokkiin niiden oireiden perusteella. Mielenterveyden ongelmista voidaan puhua silloin, kun ne rajoittavat toimintaa ja aiheuttavat psyykkistä vajaakuntoisuutta. Mielenterveyden sairauksista on olemassa eniten väärää tietoa ja ennakkoluuloja kuin mistään muista sairauksista. Mielenterveyskuntoutujat leimataan usein tavallisuudesta poikkeaviksi henkilöiksi ja erilaisuus on terveiden ihmisten mielestä monesti pelottavakin asia. Mielenterveyden häiriöt hankaloittavat usein ihmissuhteita ja saattavat pahimmassa tapauksessa estää hoitoon hakeutumista ja avun saantia. (Heiskanen ym. 2006, 114 - 115.) Tähän tarpeeseen pyritään asumisvalmennuksella vastaamaan.

3.2 Mitä mielenterveysongelmista kuntoutumisella tarkoitetaan

Mielenterveydelle tai sen ongelmille ei ole olemassa yhtä kaikenkattavaa tai selkeää määritelmää. Mielenterveysongelmille on yhteistä se, että sairaus vaikuttaa

erityisesti ihmisen ajatteluun ja tunne-elämään eikä mielenterveydellisten ongelmien tarkkaa syytä tiedetä. Sairastui ihminen mistä syystä tahansa, monet kokemukset ovat mielenterveyskuntoutujilla yhteisiä. Näitä tunteita ovat muun muassa tunne elämönhallinnan menettämisestä, erilaisuudesta suhteessa muihin sekä jakamattomuus ja voimattomuus omien oireiden ja elämän äärellä. (Koskisu 2003, 11- 13.) Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö pyrkii tukemaan hankkeessa mukana olevia nuoria kaikkien näiden tunteiden parissa luomalla puitteet, joissa nuori saa tukea hetkinä, jolloin elämä tuntuu ylivoimaiselta sekä apua elämönhallinnan uudelleen opettelussa.

Mielenterveydenhäiriöt ovat luonteeltaan erilaisia ja eri häiriöt, kuten skitsofrenia tai masennus, vaikuttavat eri tavoin ihmisen toimintaan ja käyttäytymiseen. Skitsofrenisille häiriöille on ominaista erilaiset ajattelun ja havaitsemisen vääristymät sekä tunteiden asiaankuulumattomuus ja latistuneisuus. (Malm, Lundin & Rutz 1996, 14.) Koskisuun (2004, 14) mukaan mielenterveyskuntoutujille on tyypillistä se, että omaan elämönhallintakykyyn ei uskota ja heillä on tunne, että joku muu ohjaa heidän elämäänsä. Mielenterveydenhäiriöt vaikuttavat myös kognitiivisiin taitoihin, kuten muistamiseen ja keskittymiseen (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 148; Rissanen 2007, 35). Esimerkiksi usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin saattaa olla puutteellinen ja mielenterveyskuntoutujan voi olla vaikeaa muodostaa itselleen ja elämälleen tavoitteita (Koskisu 2004, 17).

Asumisvalmennus-hankkeessa pyritään parantamaan nuorten toimintakykyä. Toimintakyvyn käsitteen voi jakaa karkeasti neljään eri osa-alueeseen; kykyyn selviytyä arjen tilanteissa ja tehtävissä, kykyyn olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä solmia ja ylläpitää ihmissuhteita, kykyyn ratkaista elämän arkisia ongelmatilanteita sekä kykyyn toimia omassa elinympäristössä (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä, Ihalainen 2003, 53). Koskisuun (2003, 16- 17) mukaan hyvälle toimintakyvylle ei ole olemassa vain yhtä määritelmää, koska ihmiset arvostavat eri asioita ja oma toimintakyky koetaan yksilöllisesti. Ihmisen oma käsitys toimintakyvystään ei aina vastaa toisten käsitystä siitä.

Mielenterveyshäiriöihin liittyy aina psyykkisen toimintakyvyn ajoittaista tai jopa pysyvää heikentymistä. Mielenterveydenhäiriöt vaikuttavat toimintakykyyn ja ar-

jesta selviytymiseen. Vaikutukset ovat kuitenkin aina yksilöllisiä ja riippuvat niin häiriön luonteesta kuin vaikeusasteestakin. Enemmän toimintakykyyn kuitenkin vaikuttavat ihmisen yksilölliset ominaisuudet, elämäntilanne ja ympäristön tarjoama tuki. (Kettunen ym. 2003, 121.) Savolaisen (2007) mukaan asumisvalmennuksella pyritään tarjoamaan nuorille heidän tarvitsemansa tuki ja turva elämisen taitoja opetellessa.

Kettusen ym. (2003, 121- 122) mukaan tavallisimmat ongelmat, joita mielenterveyshäiriöistä kärsivät ihmiset kohtaavat, ovat aloitekyvyttömyys, erilaiset pelkotiilat, heikentynyt keskittymiskyky, heikko itsearvostus sekä arkisten taitojen heikkous, esimerkiksi kodista huolehtimisen taidot. Lisäksi ympäristöltä saatu palaute muokkaa ihmisen identiteettiä ja usein erilaisuudesta tuomitaan. Epäonnistumiset elämässä saattavat pahimmillaan johtaa siihen, että ihminen menettää uskonsa omiin taitoihinsa ja alkaa vältellä tilanteita, joissa hänellä olisi mahdollisuus itseään toteuttaa. Tämä saattaa aiheuttaa passivoitumista ja toimintakyvyn laskua. (Kettunen ym. 2003, 122 -123.)

Kuntouttamiselle nähdään tarve siinä vaiheessa, kun ihminen kokee, etteivät hänen omat voimavaransa riitä arkielämän vaatimuksista selviämiseen (Kähäri-Wiik, Niemi & Rantanen 2006, 16). Kuntoutuminen voidaankin nähdä realistisena taitona oppia näkemään omat mahdollisuutensa sekä olemassa olevan toimintakykynsä. Puhuttaessa kuntoutumisesta on tärkeää muistaa, että kuntoutuminen ei tarkoita yhtä kuin palautuminen täydellisesti sille tasolle, mitä on ollut ennen sairastumistaan. Oleellista on ennen kaikkea se, että oppii tekemään asioita uudella tavalla. (Koskisuus 2003, 19.)

Kuntoutuminen voidaan nähdä oppimis- ja kasvuprosessina. Kuntoutujalle on tärkeää oppia uusia tapoja kohdata sairautensa liittyviä asioita ja ongelmia. Oman tilanteensa ymmärtäminen ja hyväksyminen on avain onnistuneeseen kuntoutukseen. Kuntoutuminen tapahtuu aina kuntoutujan omassa elämässä. (Koskisuus 2004, 28- 30.) Rissanen (2007, 77) toteaaakin, että kuntoutuksen tavoitteena on kohottaa kuntoutujien elämänlaatua, luoda mahdollisuuksia mielekkääseen toimintaan ja sitä kautta lisätä elämisen mielekkyyttä. Lisäksi kuntoutuksen ta-

voitteena on luonnollisesti muutosten saavuttaminen, koska ihmisen toimintakyky on syystä tai toisesta alentunut (Rissanen 2007, 79).

Koskisuun (2004, 68) mukaan kuntoutuminen näkyy kolmessa eri elämän osa-alueessa. Kuntoutuminen näkyy muutoksena suhteessa minuuteen, käsitykseen itsestä, muutoksena sosiaalisissa rooleissa sekä muutoksena siinä, miten ihminen elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja miten hän elää elämäänsä. Narumon (2006, 107) mukaan työntekijällä on merkittävä ja haasteellinen rooli asiakkaan kuntoutumisessa. Jotta ohjauksellinen vuorovaikutus onnistuisi, on työntekijän kiinnitettävä huomiota hienovaraisuuteen ja pakottamuuteen. Kyse on kuitenkin toisen ihmisen elämään vaikuttamisesta. Työntekijän tulee paneutua huolellisesti asiakkaan elämäntilanteeseen ja vuorovaikutuksen on oltava läpi kuntoutusajan tasavertaista. Haasteena on kutsua asiakas pois potilaan roolista ja saada hänet osallistumaan yhteiskuntaan sen tarjoamien palvelujen kautta. Toisaalta asiakas pitäisi myös saada pohtimaan omaa elämäänsä ja näkemään mahdollisuus kuntoutumiseen omassa arjessaan. (Narumo 2006, 108- 110.)

Koskisuu (2003,21) siteeraa kirjassaan amerikkalaista psykologia William Anthonya, jonka mukaan mielenterveysongelmista kuntoutuminen on ”syvästi henkilohtainen ja ainutlaatuinen muutosprosessi, jossa ihmisen asenteet, arvot, tunteet, elämän päämäärät, taidot ja roolit muuttuvat”. Kuntoutuessa ihminen pyrkii elämään tyydyttävän ja toiveikkaan elämän sairauden luomista rajoituksista huolimatta.

4 SOSIAALIPEDAGOGISTA TYÖTÄ VOIMAANNUTTAMISEN KEINAIN

4.1 Sosiaalipedagoginen lähestymistapa työhön

Valmentava asuminen -hankkeen kantava näkökulma on sosiaalipedagogiikka. Sosiaalipedagogiikan käsitteen taustalla nähdään ajatus siitä, että ihmisellä on mahdollisuus ottaa kohtalo omiin käsiinsä (Hämäläinen & Kurki 1997, 11). Sosiaalipsykiatrisen säätiön asumisvalmennus-hankkeessa tarjotaan nuorille mahdollisuutta ottaa vastuu omasta elämästään ja näin ollen parantaa omaa elämänlaatu-

aan ja sen hallintaa. Hämäläisen ja Kurjen (1997, 126) mukaan sosiaalipedagogiikan käsitteessä tapahtui 1960-luvulla muutos, kun alettiin puhua myös arjen ja subjektiuden merkityksestä ihmisen kasvussa. Sosiaalipedagogiikka nähdään vaikeissa oloissa elävien ihmisten elämänhallinnan tukemisena sekä itseauttamiseen ohjaamisena, jotta henkilöt kykenisivät itse kohtaamaan ja ratkaisemaan arjesta nousevat ongelmat.

Asumisvalmennus -hanke pyrkii tukemaan nuoren elämää ruohonjuuritasolta alkaen. Toiminta käynnistyy elämän perusasioiden hallinnan opettelulla, esimerkiksi hygienia, ruoanlaitto tai rahankäyttö. Saksan johtaviin sosiaalipedagogiikan teoreetikoihin kuuluva Hans Thiersch kehottaakin keskittymään asiakkaan arkeen ja luomaan suhteita ihmisten yksilöllisiin, sosiaalisiin ja poliittisiin voimavaroihin. Ymmärtämisen ja toiminnan tulee olla käytännöllistä, koska ihmisen arki on kokonaisuus erilaisia käytännöllisiä asioita, tehtäviä, rooleja ja rutiineja. (Hämäläinen & Kurki 1997, 127.)

Sosiaalipedagogisen työn ydinajatus on siinä, että ihmiset itse tietävät parhaiten mitä tarvitsevat. Käytännön työssä pyritään lisäämään asukkaiden arkihyvää. Arkihyvällä tarkoitetaan vuorovaikutuksen ja hyvän arjen synteisiä, joka koostuu hyviksi havaituista käytännöistä ja arjen toiminnasta läsnäolon ja aidon dialogin kautta. Vuorovaikutuksen katsotaan lisäävän hyvinvointia, iloisuutta ja toisista välittämistä. (Eskelinen, Heikkilä & Visavuori 2005, 87.) Savolaisen (2007) mukaan eri toimijoiden, kuten kuntoutusohjaajien, toimintakeskuksen henkilökunnan ja lukuisten yhteistyötahojen yhteistyöllä saadaan rakennettua toimiva arki, jossa työntekijöiden osaaminen ja asukkaiden oma aktiivisuus ovat ratkaisevia tekijöitä.

Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö tekee hankkeessa mukana olevien nuorten kanssa moniammatillista työtä. Työryhmään kuuluu sosiaali- ja terveysalan eri osaajia. Lisäksi nuoren elämässä saattavat olla mukana myös monet muut institutiot ja laitokset. Koska sosiaalipedagogisen lähestymistavan yhtenä tavoitteena voidaan nähdä sosiaalisen toimintakyvyn palautuminen ja sellaisen elämänhallintakyvyn rakentaminen, että asiakas kykenee säilyttämään oman yksilöllisyytensä, tarvitaan työssä yhteistyötä eri ammattialojen kesken (Hämäläinen & Kurki 1997, 137).

4.2 Voimaannuttamisen merkitys

Asumisvalmennuksen taustalla voidaan nähdä myös empowerment, voimaannuttaminen ja voimavarakeskeisyys. Tästä lähtökohdasta katsottuna tärkeintä on asiakkaan kuuleminen ja asiakkaan omista tavoitteista lähteminen. Asiakkaalle pyritään luomaan sellaiset puitteet, joissa hän kykenee löytämään ongelmien ratkaisemiseen tarvittavat voimavarat ja omat vahvuutensa. (Rostila 2001, 40- 41.) Säätiö pyrkii tukemaan hankkeessa mukana olevia nuoria tarjoamalla heille eväitä elämään ja kulkemalla heidän rinnallaan mukana arjessa. Nuorille luodaan sellainen ympäristö, jossa omaa elämää on turvallista rakentaa eteenpäin ammattilaisten avustuksella, kuitenkin itsenäisesti ja omiin vahvuuksiin nojaten. (Savolainen 2007.) Banjan mukaan empowerment voidaankin määritellä sosiaalisen ympäristön ja yksilön valintojen väliseksi ihannetilaksi, joka on yksilön ja yhteisön välistä vuorovaikutusta, jossa ympäristön mahdollisuudet ja yksilön valinnat yhdistyvät (Rostila 2001, 42).

Siitonen (1999) on väitöskirjassaan pohtinut voimaantumisprosessia ja sen eri osa-alueita. Hänen mukaansa voimaannuttaminen on aina yksilöllinen ja sosiaalinen prosessi, jossa voimaantumista pyritään mahdollistamaan. Muun muassa vallinnanvapaus, itsenäisyys, luottamus, arvostus, vastuu, kunnioittaminen, vuorovaikutus, kriittisyys, toiveikkuus ja hyväksyntä ovat voimaantumisen mahdollistavia tekijöitä. (Vrt. Nopari, Kiiltomäki & Pesonen 2007, 138)

Rostilan (2001,42) mukaan voimavarakeskeisessä työskentelyssä painopiste on dialogisuudessa, keskustelussa. Työtä tehdessä tulee antaa asiakkaalle mahdollisuus omiin tulkintoihinsa asioista. Dialogisuudella tarkoitetaan aitoa, vuorovaikutteista yhteistyösuhdetta (Kokkola, Kiiikkala, Immonen & Sorsa 2002, 22). Asiakkaan kanssa neuvotellaan hänen elämänsä koskevista asioista, ei työskennellä vain asiantuntijan roolissa. Tärkeää on myös uskoa asiakkaan muutosmahdollisuuteen, se on onnistuneen muutostyön edellytys. (Rostila 2001, 42.) Kokkolan ym.(2002, 51) mukaan parhaimmassa tapauksessa työntekijän ja asiakkaan työskentely etenee dialogisuuden kautta, jolloin molemmat osallistuvat siihen ja antavat omat tietonsa toisen käyttöön ja etsivät yhdessä ratkaisuja. Työskentely poh-

jautuu siihen, että sallitaan myös mahdollisuus epävarmuuteen tietoon ja tavoitteisiin nähden.

Hankkeessa mukana oleville nuorille laaditaan kuntoutuspolku, jonka tekemiseen nuori itsekin osallistuu. Kuntoutuspolkua laadittaessa otetaan huomioon realistiset edistymismahdollisuudet ja ongelmakohdat, ja polkua päivitetään koko nuoren hankkeessa mukana olon ajan. Kehittymistä seurataan jatkuvasti niin työntekijöiden kuin nuorten omienkin näkemysten perusteella. (Kehittämishanke-monistheet 2006.) Kuntoutuminen tulee nähdä vahvasti yksilöllisenä ja henkilökohtaisena matkana, joka on jokaiselle kuntoutujalle erilainen (Koskisuus 2003, 33).

Voimaantuminen on prosessi, joka lähtee asiakkaasta, mutta siihen vaikuttaa vahvasti se, uskooko työntekijä asiakkaan mahdollisuuksiin. Kyse on asiakkaan subjektiivisuuden tukemisesta. Subjektiivudella tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään ihmisenä, joka on kykeneväinen tekemään päätöksiä ja vaikuttamaan oman elämänsä muotoutumiseen. (Mönkkönen 2007, 142- 143.) Valintojen tekemisen mahdollisuus on osa subjektiivisuuden tukemista. Asiakkaalle tarjotaan mahdollisuuksia, joista hän tekee valintoja. Valinnan mahdollisuuksia voidaan kuitenkin tarjota vain tiettyyn rajaan saakka, koska on huomioitava esimerkiksi asiakkaan turvallisuus. Asiakkaan olisi tärkeää ymmärtää, että vaikka hänelle tarjotaan itsemääräämisoikeutta ainoastaan tiettyyn pisteeseen saakka, työntekijä ymmärtää ja kunnioittaa asiakasta. Työntekijä työskentelee asiakkaan kanssa hänen hyväkseen, ei häntä vastaan. (Mönkkönen 2007, 144- 145.)

Nuorten kanssa työskennellessä huumorilla on suuri merkitys itse työhön. Asu- misvalmennuksessa mukana olevien nuorten kanssa vuorovaikutussuhteen luominen on pohjautunut huumoriin ja yhteisiin, vapaamuotoisiin toimintapäiviin. (Savolainen 2007.) Nauru on yksi työskentelyväline sosiaalialalla. Sosiaalisesti nauru helpottaa ihmisten kanssakäymistä, ja auttaa keskusteluyhteyden syntymisessä. Naurulla on helppo saada ryhmä tuntemaan olonsa yhtenäiseksi ja se helpottaa yhteiseen päämäärään ja tavoitteisiin pyrkimistä. Psykkisesti nauru toimii avaimena lukkiutuneisiin tilanteisiin, vahvistaa itsetuntoa ja alentaa stressiä. (Karvinen & Karvinen 2003, 7.)

Yhteisten toimintapäivien ja erilaisten arjen tilanteista kumpuavien humorististen hetkien kautta nuorten kanssa on päästy vuorovaikutussuhteeseen, jossa luottamus on rakentunut molemminpuoliseksi. Hauskan kotioloissa tapahtuvan rupatteluhetken aikana nuoret uskaltavat puhua vakavistakin asioista helpommin, kuin virallisessa keskustelutilanteessa esimerkiksi Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön toimistotiloissa. (Savolainen 2007.) Karvisen (2003, 8) mukaan huumorin käyttö vapauttaa tunnelmaa ja auttaa arjen ahdistuksissa.

5 OSALLISTAMISEN JA INNOSTAMISEN KAUTTA TULOSSIIN

Valmentava asuminen -hankkeessa työtä tehdään osallistamisen keinoin. Ihminen on osa ympäristöään ja elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, osallisuus puolestaan on yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vuorovaikutusta muiden kanssa. Se on tietoisuutta omasta roolista ja omista mahdollisuuksista vaikuttaa asioihin. (Noppari, Kiiltomäki & Pesonen 2007, 37.) Aaro Harjun (2004) artikkelissa kuvataan osallisuutta nimenomaan kuulumisen ja mukanaolon tunteena. Ihminen on perimmäältään sosiaalinen olento, joka haluaa kuulua, olla mukana ja kokea osallisuutta.

Osallisuuteen liittyy läheisesti sosiaalinen pääoma, esimerkiksi sosiaaliset verkostot ja luottamus edistävät sosiaalista vuorovaikutusta ja sen helpottumista ja se taas edesauttaa yksilön omien tavoitteiden toteutumista. Sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään oman riippuvuutensa toisista ihmisistä ja lisää tällöin yhteisöllisyyden tunnetta. Sosiaalinen pääoma myönteisten psykologisten ja biologisten vaikutusten kautta parantaa ihmisten terveyttä ja elämänlaatua. (Ruuskanen 2002, 5 – 7.) Valmentava asuminen-hankkeen avulla pyritään myös vaikuttamaan nuorten asenteisiin toisia ihmisiä kohtaan ja vahvistamaan nuorten integroitumista yhteiskuntaan. Yhteisöllisyys näkyy Mäntsäläntien tukiasunnossa, jossa jokaiselle nuorelle on oma yksiö, mutta keittiö ja olohuone ovat yhteiset. Ryhmän merkitys korostuu yhdessä toimiessa. (Kehittämishanke-monisteet 2006.)

Yhteisöllisyys ja osallisuus rakentuvat yhdessä tekemisen ja olemisen kautta. Ne tuovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja välittämistä sekä antavat vaikutusmahdoli-

suuksia. Kumppanuus, tasavertaisuus ja osallisuus ovat avainsanoja yhteistyössä toimittaessa. Myös luottamuksen tärkeys korostuu ja se on voitu saavuttaa riittävän turvallisessa ympäristössä vuorovaikutuksen kautta. On luotu yhdessä pelisääntöjä ja annettu aikaa ja läsnäoloa. Turvallinen yhteisö kestää erilaisia arvoja ja näkökulmia, nähden ne erilaisuuden tuomina rikkauksina ja voimavaroina. (Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo & Ruusunen 2005, 87- 89, 91.)

Yhteisöllisyys tukee mielenterveyttä ja vahvistaa osallisuuden tunnetta. Yhteisössä ihmisen on mahdollista oppia sekä toisilta että itsestään. Toimiessaan yhteisöissä ihmiset jakavat kokemuksiaan, uskomuksiaan ja elämisen voimavaroja vastavuoroisesti. (Noppari ym. 2007, 37.) Asumisvalmennus-hankkeessa yhteisöllisyys on tavoite, jonka kautta nuorten toivotaan kuntoutuvan ja löytävän uusia voimavaroja elämäänsä (Kehittämishankemoneistit 2006). Nopparin ym. (2007, 38) mukaan ihmisten ollessa vuorovaikutteisessa suhteessa keskenään, he voivat kokea olevansa merkityksellisiä toisilleen ja tulevansa kuulluiksi ja nähdyiksi omina itsenään. Tunne osallisuudesta on mielenterveyskuntoutuksen keskeinen idea ja ilman sitä seuraa sivullisuutta, vieraantumista, kylmyyttä ja välinpitämättömyyttä (Noppari ym. 2007, 37).

Innostaminen voidaan nähdä työmenetelmänä Valmentava asuminen-hankkeessa. Innostamisen perustasolla toimitaan moniammatillisissa työryhmissä. Innostaminen on uudistava, humaani ja edistyksellinen sosiaalinen ammatti, jossa toiminta lähtee pääasiassa ihmisestä itsestään, ei työntekijästä. Innostajan eli tässä tapauksessa koko työryhmän (kuntoutusohjaajat ja toimintakeskuksen ohjaajat) on uskottava asiakkaidensa ominaisuuksiin ja kykyihin kasvaa ja kehittyä. Tavoitteena on vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tunne-elämää, mikä ei tavallisten sosiaalipalvelujen puitteissa ole mahdollista. Innostajalla tulee olla visioita, vastuullisuutta, itsekritiikkiä ja luovuutta, ja hänen tulee tuntea itsensä hyödylliseksi, muttei välttämättömäksi, hänen täytyy osata ´johtaa johtamatta´. Tärkeintä työssä on kuitenkin perusasenne ja innostajan ja hänen ryhmänsä vuorovaikutus. (Kurki 2000, 80- 83.)

6 ASIAKASLÄHTÖISYYS – YHDENVERTAISUUTTA JA YHTEISTYÖTÄ

Asumisvalmennus -hankkeessa kaikki toiminta pyritään käynnistämään asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Toiminta luodaan niin, että se tukee nuoren kuntoutumista mahdollisimman pitkälti nuoren omista toiveista ja resursseista lähtien. (Kehittämishanke-monisteet 2006.) Kiikkalan (2000, 116) mukaan asiakaslähtöisessä työskentelyssä jokainen asiakas kohdataan yksilönä kokonaisvaltaisesti ja arvostaen. Yhteistyö asiakkaan kanssa perustuu neuvottelulle; asiakkaalle tarjotaan aktiivinen rooli oman kuntoutumisensa suhteen, jolloin kyseinen lähestymistapa heijastaa yhdenvertaisuutta asiakasta kohtaan. Asiakkaalla on itsemääräämisoikeus ja toiminta on aitoa, toiveikasta ja tulevaisuuteen suuntaavaa.

Nuorten parissa työskennellessä työn tulee painottua vuorovaikutukseen. Asumisvalmennuksessa nuorille tarjotaan tilaisuutta vaikuttaa ja kertoa omista asioistaan niin henkilökohtaisesti eri ohjaajille, kuin yhteisestikin yhteisökokousten muodossa. Yhteisökokouksia ei ole usein, mutta ne voidaan nähdä tärkeinä informaatiokanavina nuorten ja ohjaajien välisessä vuorovaikutuksessa. (Savolainen 2007.) Vuorovaikutuksen on oltava tasavertaista; se on edellytys asiakkaiden osallistumiselle ja huomioimiselle yksilöinä. Kun asiakas kyetään näkemään oman tilanteensa asiantuntijana, purkautuu niin kutsuttu asiantuntijahierarkia ja työskentely muuttuu yhteistyösuhteeksi. (Kokkola, Kiikkala, Immonen & Sorsa 2002, 21.)

Asumisvalmennuksessa mukana olevien nuorten mielipidettä arvostetaan kaikissa heidän elämäänsä koskevissa päätöksissä. Oli kyse sitten Mäntsäläntien asunnon sisustamisesta tai nuorten omista valinnoista koskien tulevaisuuden koulutus- ja urasuunnitelmia, nuoren ääni pyritään tuomaan esiin toiminnassa. Ohjaajien viikottaiset käynnit sisältävät keskusteluhetkiä nuorten kanssa, jolloin luonnollisessa vuorovaikutustilanteessa jokainen pystyy halutessaan tuomaan esiin omia mielipiteitään, toivomuksiaan tai nostamaan esiin huomaamiaan epäkohtia. (Savolainen 2007.) Järvikoski & Härkäpää (2000, 7) nostavatkin esiin, että yhteistyön perustana tulisi olla kuuleminen, luottamus sekä asiakkaan ja työntekijän yhteinen usko muutoksen mahdollisuuteen.

Ihmisten kanssa työskennellessä työntekijä ei koskaan toimi pelkän ammatillisuuden turvin. Kun työtä tehdään ihminen ihmiselle, joutuu työntekijä antamaan aina itsestään ja omasta persoonastaan osia työskentelyyn. Aito vuorovaikutus perustuukin aitojen ihmisten kohtaamiseen. Kiikkalan (2000, 119) mukaan työntekijä tekee työtä omana persoonanaan asiakkaan kanssa. Työntekijän täytyy olla asiakkaan kanssa samalla tasolla ja omalla käytöksellään osoittaa olevansa paikalla asiakasta varten. Tähän hänen tulee pyrkiä keskustelun, kuuntelun ja auttamisen avulla. Kokkola ym. (2002, 50) ovat tutkimustulostensa pohjalta nostaneet asiakas-työntekijä-suhteen perustaksi ihmisten välisen kohtaamisen. Kohtaamisen kautta syntyy eettisyyttä ja vastuun ottamista toisesta ihmisestä.

Mönkkösen (2007, 63) mukaan asiakaskeskeinen näkökulma on syntynyt Yhdysvalloissa jo 1930-luvulla humanistisen psykologian edustajan Carl Rogersin toimesta, mutta Suomessa se on noussut vahvasti esiin vasta 1990-luvulla. Lähtökohdiana on asiakkaan kunnioittaminen ja hänen tarpeidensa paremmin huomioiminen. Asiakaslähtöisyydessä on myös huonot puolensa; työntekijä saattaa helposti mennä liian syvälle asiakkaan elämään eikä kykene enää ottamaan omaa paikkaansa vuorovaikutustilanteessa asiakasta auttavana tahona (Mönkkönen 2007, 64). Työntekijälle asiakaslähtöisyyden näkökulma asettaa haasteita. Mielenterveys tulisi käsittää positiivisena ja dynaamisena ihmisyyden olemuksena. Jos tähän päästään, on saavutettu hyvä lähtökohta asiakaslähtöiseen työskentelyyn. (Noppari, Kiiltomäki, Pesonen 2007, 32.)

Nopparin ym. (2007, 33) mukaan asiakaslähtöisyyteen liittyy erilaisia vuorovaikutus-, valta- ja organisaatiosuhteita sekä eettisiä kysymyksiä vastuusta ja osaaamisesta. Monet uskovat toteuttavansa työtään asiakaslähtöisyyden näkökulmasta, mutta tutkittaessa asiaa tarkemmin, huomataan usein puutteita. Asiakaslähtöisyyden toteuttamiseksi toiminnassa tulisi huomioida ihmisarvon, yhdenvertaisuuden ja rehellisyyden turvaaminen, asiantuntijavallasta luopuminen, asiakkaan kokonaisvaltainen tukeminen, kohtaamisen ainutkertaisuuden kunnioittaminen ja välittäminen sekä todellinen auttamishalu. Työn tulisi pohjautua siihen, että asiakas voi itse määritellä oman kokemuksensa terveydestään ja siinä tapahtuneissa muutoksissa. Asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus määritellä itse oma ympäristönsä ja ne ihmiset, joiden kanssa hän haluaa tehdä yhteistyötä. (Noppari ym. 2007, 33.)

Asiakaslähtöistä toimintaa käytännössä kuvaa asiakkaan tarpeiden huomiointi, itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja omatoimisuuden vahvistaminen. Meneminen asiakkaiden luokse ja riittävän matalakynnyksisten auttamispaikkojen luominen antaa mahdollisuuden asiakkaan kohtaamiseen. Työnteon tulisi pohjautua asiakkaan ja työntekijän yhteistyösopimukseen, jolla on päämäärä ja tavoitteet, jotka he ovat yhdessä luoneet. Työntekijän rooli on tukea asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa. (Noppi ym. 2007, 34- 35.) Savolaisen (2007) mukaan asumisvalmennuksessa mukana olevien nuorten kanssa pyritään luomaan kuntoutumiselle tavoitteet yhdessä heidän kanssaan, jolloin asiakkaan oma ääni nousee esiin ja työ lähtee asiakkaan omista päämääristä.

7 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

7.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko Valmentava asuminen-hankkeessa mukana olo tuonut nuorten elämään muutosta ja minkälaista kehitystä heidän elämässään on hankkeessa mukana olon aikana tapahtunut. Rajaamme tutkimuksen koskemaan vain nuorten henkilökohtaisia kokemuksia muutoksesta ja työntekijöiden näkemyksiä nuorten elämäntilanteen mahdollisesta etenemisestä. Vertaamme haastatteluista saatuja vastauksia hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin, jolloin näemme onko muutosta tapahtunut ja millaista muutos on ollut.

Tutkimustehtävät ovat:

- Millaista konkreettista muutosta nuoren elämässä on tapahtunut hankkeessa mukana olon aikana verrattuna alkutilanteeseen?
- Miten työntekijät kokevat hankkeen onnistumisen ja nuorten edistymisen?
- Onko hanke edennyt sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti?

Tutkimuksen on tarkoitus tuottaa tärkeää tietoa hankkeen etenemisestä Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatriselle säätiölle, jotta toimintaa kyetään jatkossa kehittämään. Tutkimuksen on myös tarkoitus herättää ajatuksia hankkeessa mukana olevien nuorten kesken, jotta he havahtuvat itsekin pohtimaan nykyistä elämäntilannettaan ja tulevaisuuttaan. Lisäksi tutkimuksemme tarjoaa työntekijöille mahdollisuuden peilata omaa työnkuvaansa hankkeen tavoitteisiin nähden.

7.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksemme kohderyhmänä ovat Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön Valmentava asuminen-hankkeessa mukana olevat nuoret sekä heidän kanssaan työskentelevät säätiön työntekijät; toimintakeskus Vescun ohjaajat ja kuntoutusohjaajat. Haastattelimme opinnäytetyötä varten neljää (4) hankkeessa mukana olevaa nuorta sekä kuutta (6) työntekijää.

Valitsimme haastateltaviksi ne nuoret, jotka olivat olleet jo pidemmän aikaa mukana hankkeessa, jotta heille olisi kertynyt jo näkemystä asumisesta ja edistymisestään. Yksi kieltäytyi haastattelusta. Tutkimukseen osallistuneet työntekijät valikoituivat nuorten mukaan, eli jokaisen tutkimukseen osallistuneen nuoren työntekijät otettiin mukaan haastatteluun sekä lisäksi kaksi esimiestason työntekijää, joilla on hieman erilainen näkökulma työhön kuin varsinaista työtä tekevillä työntekijöillä.

7.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Käytimme tutkimuksessamme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, koska halusimme saada esille haastateltavien nuorten ja työntekijöiden näkökulman. Pyrimme säilyttämään tutkittavan ilmiön sellaisena kuin se on, vaikka osallistuimmekin tutkittavien elämään päästäksemme läheisiksi heidän kanssaan sekä saavuttaaksemme heidän luottamuksensa. (Eskola & Suoranta, 1998, 16.) Tutustumalla nuoriin olemalla mukana heidän päivittäisessä elämässään, pääsimme luontevasti selvittämään, miten nuoret ovat kokeneet hankkeessa mukana olon ja mitä mieltä työntekijät ovat asukkaiden ja hankkeen edistymisestä.

Aineistonhankintamenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua haastattelua, jossa kysymykset olivat kaikille samat, mutta niihin vastattiin omin sanoin. Haastattelut olivat vuorovaikutuksellisia keskusteluja, jotka tapahtuivat meidän tutkijoiden aloitteesta ja olivat meidän vetämiämme. (Eskola & Suoranta, 1998, 86.) Keskustelunomaisuus salli meidän lähestyä vaikeita tutkittavia asioita, esimerkiksi sitä, miten asukkaat ymmärtävät elämäänsä ja mitä merkityksiä he antavat kokemuksilleen. Vapaamuotoiset ja syvällekin menevät keskustelut paljastavat asioita, joita ei saisi muuten selville. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11.) Näin kävi meidänkin kohdallamme.

Haastattelu on joustava tapa saada tietoa, koska kysymykset voidaan esittää halutussa järjestyksessä keskustelun kulun mukaan. Työntekijöiden haastatteluissa oli tarkoituksena saada mahdollisimman paljon tietoa halutuista asioista, joten annoimme kysymykset etukäteen luettaviksi ja pohdittaviksi. Asukkaiden kanssa sovimme haastattelupäivät ja kerroimme etukäteen mitä haastattelu koskee, koska on eettisesti perusteltua varmistaa, etteivät ihmiset lupaudu tutkimukseen jos eivät tiedä mistä on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.) Tutkimuksessamme kysymykset oli muotoiltu tarkasti ja ne esitettiin sellaisinaan, mutta järjestys vaihteli ja toisinaan muutama kysymys jätettiin tarpeettomana pois.

Teimme haastattelut yhtä lukuunottamatta yhdessä ja toisen haastattelussa, toimi toinen tarkkailijana ja kirjasi tunnelmia ja tulkitsi ei-kielellisiä vihjeitä. Tästä oli paljon apua aineiston litteroinnissa ja analysoinnissa. Ei-kielelliset vihjeet auttoivat ymmärtämään vastauksia ja niiden merkityksiä. Halusimme korostaa haastateltavaa subjektina ja varmistaa, että hänellä on mahdollisuus tuoda itseään esiin muutenkin kuin haastattelun kysymysten rajoittamana. Tähän auttoi mahdollisimman luonteva haastattelutilanne ja se, että olimme jo keskenämme tuttuja. Saa-toimme kysyä vaikeista ja aroistakin asioista sekä tehdä lisäkysymyksiä ja tarkennuksia saatavia tietoja syventääksemme. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34- 35.)

7.4 Tutkimuksen kulku

Aiheen tutkimuksellemme saimme syksyllä 2006, kun kävimme tapaamassa Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön toimintakeskus Vescun johtajaa Pirjo Sa-

volaista. Olimme kiinnostuneet tekemään tutkimuksen mielenterveyskuntoutumisesta ja työelämästä esiin nouseva tarve tutkimukselle vain vahvasti aiheeseen sitoutumista. Lisäksi olimme molemmat menossa suorittamaan keväällä 2007 ammatillista harjoittelua säätiölle, joka tarjosi hyvät puitteet työn tekemiselle.

Aloitimme maaliskuussa 2007 työharjoittelun toimintakeskus Vescussa ja harjoittelu painottui pitkälti Mäntsäläntien asumisvalmennukseen. Näin hankkeessa mukana olevat nuoret tulivat jo hyvissä ajoin tutuiksi meille ja päinvastoin. Harjoittelun aikana anoimme tutkimusluvan säätiön toiminnanjohtaja Eija-Inkeri Kivistöltä ja luvan saatuaamme kysyimme asukkaiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Asukkaille painotettiin tutkimuksen anonymiteettiä; kenenkään tiedot eivät tulisi missään vaiheessa tutkimuksessa esille, ja lisäksi korostimme asukkaille tutkimuksen tuomaa mahdollisuutta vaikuttaa omaan asumiseen ja tulevaisuuteen.

Haastatteluajat sovimme harjoittelumme loppupuolelle, jotta tutustumisaikaa jäi reilusti molemmin puolin. Haastattelut tehtiin touko- kesäkuun 2007 vaihteessa. Haastattelut suoritimme säätiön toimipisteissä; asiakashaastattelut yhtä lukuunottamatta toimintakeskus Vescussa asiakkaiden muiden käyntien yhteydessä sekä työntekijöiden haastattelut heidän työpaikoillaan toimintakeskuksessa sekä sosiaalipsykiatrisen kotihoidon työryhmän toimintatiloissa Lepolankatu 14:ssa. Haastattelut tallensimme nauhurille myöhempää analysointia varten. Haastattelut kestivät 45 minuutista kahteen ja puoleen (2,5) tuntiin ja ne suoritettiin rauhallisessa tilassa, jottei haastatteluja keskeytettäisi. Haastattelujen aikana pidimme taukoja, jottei haastateltavat rasittuisi ja jaksaisivat keskittyä asiaan paremmin.

7.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa on usein vain pieni määrä tapauksia, jotka pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Aineiston tieteellisyys perustuukin laatuun eikä määrään. (Eskola & Suoranta, 1998, 18.) Meillä haastateltavia oli kymmenen ja aineistoa kertyi sekä haastatellen että havainnoiden. Aineisto pyrittiin litteroimaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 212) mukaan analyysiin on ryhdyttävä heti aineiston keruun

jälkeen, koska silloin se vielä inspiroi tutkijaa.

Kuuntelimme haastattelut nauhurilta ja litteroimme ne tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla. Valmiit haastattelut tulostettiin paperille lukemisen helpottamiseksi ja ne käytiin läpi useaan kertaan alleviivaten ja huomioita tehden. Analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Haastatteluista alleviivattiin ja poimittiin marginaaleihin tärkeitä asioita sekä lainauksia, jotka sitten laitettiin esille nousseiden teemojen alle tavoitteena löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin. Apuna käytettiin myös haastattelukysymyksiä ja tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta.

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002, 107, 111) laadullinen analyysi pyrkii saamaan tutkittavan ilmiön tiivistettyyn ja yleiseen muotoon oleellista informaatiota kadottamatta. Yllätyimme siitä miten analyysi syveni kun tutkimus eteni. Koko ajan tuli uusia merkityksiä ja havaintoja vaikka omasta mielestä aineisto oli jo täysin purettu. Onneksi analyysia voi täydentää ja selventää helposti myöhemminkin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 212.) Analysoidessa aineistoa pääteemoja nousi esiin kolme, joista yhden alle muodostui kolme alateemaa ja kahden alle kaksi alateemaa.

Tutkimustulosten esittelyssä on käytetty vapaamuotoisempaa ilmaisua kuin aiemmissä työn osioissa. Tutkimusta tehdessä työ nuorten parissa painottui huumorin kautta luotuun vuorovaikutussuhteeseen, joka mahdollisti syvällisetkin keskustelut. Haastattelutilanteissa pyrimme pitämään ilmapiirin mahdollisimman rentona ja tilanteet muodostuivat molemmille osapuolille miellyttäviksi kokemuksiksi. Tämän vuoksi tutkimustulokset on raportoitu värittyneidenkin ilmaisujen ja kielikuvien kautta. Tämä tapa korostaa myös tekijöiden persoonaa ja työskentelytapaa. Vakavatkin asiat voi tehdä hauskaasti ilman hampaiden kiristelyä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseen valikoituivat ne nuoret, jotka ovat olleet pisimpään mukana asumisvalmennuksessa. Kaikki haastatellut olivat nuoria lahtelaisia miehiä, jotka ovat tulleet asumisvalmennukseen joko suoraan kotoa tai osastojaksolta. Nuorten diagnoosit vaihtelivat keskivaikeasta masennuksesta skitsofreniaan. Haastatteleman-

me nuoret osallistuvat joko toimintakeskus Vescun nuorille suunnattuun kuntouttavaan päivätoimintaan tai opiskelevat. Hanke on mahdollistanut nuorille itsenäistymisen kotoa ja tuonut paljon muutoksia heidän elämäänsä.

8.1 Oma rauhaa, seuraa sekä tarvittaessa tukea ja turvaa

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat asumisvalmennuksen parhaimpana puolena asumisen tuoman tiedon siitä, että ei ole yksin. Yksin asumisen koettiin luovan turvattomuuden tunnetta ja ajatus yksin asumisesta heti kotoa muuttamisen jälkeen, tuntui monesta nuoresta pelottavalta. Mäntsäläntien asumisvalmennuksen nähtiin tarjoavan positiivisessa suhteessa seuraa ja omaa rauhaa. Jatkuvan seurauksen löytäminen halutessa koettiin positiivisena, mutta jokainen haastateltu koki tärkeänä myös sen, että halutessaan olla yksin, pelkkä vetäytyminen omaan asuntoon riittää.

Niin no kaikki paras on niinkun oma rauha, mutta siel ei kuitenkaan oo ihan yksin. Se siin on niinku kaikki parasta.

No siel on muitaki. Voi heittää välillä... Ei oo niinku yksinäistä.

Nuoret ilmaisivat haastatteluissa myös luottamusta toisia asukkaita kohtaan ja kertoivat viihtyvänsä hyvin toistensa seurassa. He kertoivat viettävänsä vapaa-aikaansaakin yhdessä muun muassa erilaisten pelien merkeissä. Nuoret myös kokivat, että ainakin muutamasta asuintoverista on tullut ystäviä, joihin pidetään yhteyttä myös asumisvalmennuksen jälkeen. Osa nuorista koki, että muiden asukkaiden pelkkä läsnäolo riittää helpottamaan hankalilta tuntuvissa tilanteissa.

... yleensä tupakalla kerron, mikä asia vituttaa. Sitte se helpottaa kummas-ti...

Tai ei ohjaajiakaan aina tarvii, ku täällä asuu kavereita.

Nuoret pitivät myös tärkeänä ohjaajien osallisuutta, joskin jo pelkkä tieto siitä, että heidät tavoittaa puhelimitse, riittää useimmiten. Nuoret ilmaisivat tyytyväi-

syyttä ohjaajien käyntien määrään viikossa ja kokivat ohjaajien kanssa tehtävät asiat mielekkäiksi. Ohjaajat koettiin useimmiten luotettaviksi ja turvallisiksi aikuisiksi, joihin uskalletaan ottaa yhteyttä jos kysymyksiä ilmaantuu.

...Ja tiiän, et jos on oikeesti ongelmia, ni voi vaikka aina soittaa. Mulla on lähestulkoon kaikkien ohjaajien numerot.

Siis niillehän voi aina puhua jos on joku ongelma tai hätä. Voi soittaa pelkästään sen takia jos haluaa jutella.

Nuoret ilmaisivat kuitenkin haastattelujen aikana, että toivoisivat ohjaajien käyntien sisältävän enemmän ohjattua toimintaa. Kysyttäessä, millaista toimintaa nuoret kaipaisivat lisää, selkeimmin nousi esiin ruoan laittaminen yhdessä. Kolmen neljästä haastatellusta toivoi lisää ohjausta edulliseen, mutta samaan aikaan herkulliseen ruoan valmistukseen. Konkreettisena toiveena nousi esiin myös esimerkiksi karjalanpaistin valmistaminen.

Yksi haastatelluista nuorista koki ohjaajien läsnäolon toisinaan häiritseväksi ja tekevän talosta laitospäivästä. Hän korosti haastattelussa, ettei Mäntsäläntie koskaan voi olla täydellisesti koti, koska kokee, että hänen toimintaansa tarkkaillaan ja hän ei ole vapaa tekemään täysin sitä, mitä itse haluaa.

Onhan tää nyt vähän sellai laitos. Niinku ihan tosissaan.

No siis täällä käy nää ohjaajat ja ei saa olla ihan sillee ku haluaa.

Samainen nuori kuitenkin myönsi tarvitsevansa vielä toistaiseksi työntekijöiden apua esimerkiksi virastoasioiden hoitamiseen. Nuorten kohdalla oli kuitenkin havaittavissa itsenäistymistä ja avusta eroon pyristelyä. Asioita haluttiin hoitaa itse, vaikka tarvittavia välineitä ja keinoja ei ehkä vielä ollutkaan. Monen kohdalla tämä on kuitenkin positiivinen merkki asioiden etenemisestä oikeaan suuntaan.

8.2 Arki haltuun – apua raha-asioiden hallitsemiseen

Raha-asioiden hoito nousi haastattelujen aikana esiin hankalana asiana. Nuoret myönsivät, että menot ja tulot eivät aina vastaa toisiaan. Rahaa kuluisi huomattavasti enemmän kuin mitä tilillä on. Nuoret toivat ilmi, että apua on heille tarjottu, mutta ilmaisivat myös olleensa haluttomia ottamaan tarjottua apua vastaan. Kulutuksen suunnittelu tuntui nuorista hankalalta prosessilta. Lähes kaikki haastatelluista myönsivät, että tekevät aivan liikaa heräteostoksia.

Ei kato, ku tilipäivänä, ku ne rahat on siellä tilillä, ni kuuluu sellanen pieni naks...

Rahat kuluu... no huonosti. Ei välttämättä niin tarpeellisiin.

Työntekijöiden haastatteluissa ilmeni, että raha-asioiden hoitoon on pyritty puuttamaan ja osalla asukkaista on edunvalvonta, mutta silti nuoret itse kokivat rahaasiat haasteellisiksi. Muutaman nuoren kohdalla on pyritty toteuttamaan kulutuspäiväkirjaa, jonka avulla nuoren olisi helppo tarkkailla omia menojaan, mutta yritykset ovat päättyneet heti alkuunsa. Raha-asioiden hallinta on kuitenkin edellytys itsenäiselle elämälle, joten toimivan mallin luominen tähän osa-alueeseen on välttämätöntä.

8.3 Mikä muuttui?

Tutkimusta aloitellessa hypoteesinamme oli uskomus asumisvalmennuksen tuomaan hyötyyn ja nuorten elämäntilanteen paranemiseen. Tutkimustulokset osoittivat, että nuorten elämässä oli tapahtunut paljon positiivista muutosta. Näistä muutoksista huolimatta, nuorten tulevaisuuden suunnitelmat olivat vielä kovin kesken-eräisiä. Kaksi selkeintä teemaa, jotka nousivat muutoksesta puhuttaessa esiin, olivat sosiaaliset taidot sekä itsenäistyminen. Molempien kohdalla nähtiin suurta edistymistä.

8.3.1 Itsenäistymisen ensiaskeleita

Selkein muutos nuorten elämässä vanhempien luota pois muuttaessa on itsenäisyys ja oman arjen hallinta. Äidin lihapadoista ja pyykkipalvelusta luopuminen merkitsee monelle nuorelle silmien avautumista ja omaan elämään tarttumista ja siitä huolen pitämistä. Näin oli tapahtunut myös asumisvalmennuksessa mukana olleiden nuorten kohdalla. Jokainen haastateltu nuori oli muuttanut Mäntsäläntielle suoraan joko osastolta tai kotoa siten, ettei ollut aiemmin asunut itsenäisesti.

Ruoan hinta ja sen valmistaminen itsenäisesti on monen nuoren ensimmäisiä haasteita omassa asunnossaan. Kukaan ei olekaan enää tuomassa valmista ateriaa nän eteen, vaan sen eteen joutuu näkemään vaivaa. Asumisvalmennuksessa mukana oleville nuorille tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia opetella ruoan laittoa; nuorten päivätoiminnassa valmistetaan toisinaan yhdessä ruokaa ja päivätoimintaryhmien kanssa käydään Marttojen ruoan valmistuskursseilla sekä ohjaajat ohjaavat ja tekevät nuorten kanssa ruokaa käyntiensä yhteydessä. Lisäksi nuoria pyritään opastamaan terveellisempään ruokavalioon. Nuoret myös itse tunnistavat tämän taidon karttuneen asumisensa aikana, joskin tietynlaista kaipausta entiseen oli nähtävissä.

No muutoksia on tapahtunu ihan näin ruoan valmistustaidoissa... Positiivisia muutoksia.

Osaan mä tehdä, mut tottakai äidin ruoilla söi paremmin.

Nuorten haastatteluissa tuli ilmi, että he pitävät Mäntsäläntien asumisvalmennuksen tuomasta mahdollisuudesta harjoitella omaa elämäänsä rauhassa, poissa vanhempien valvovan silmän alta. Työntekijät pitivät puolestaan tärkeänä asumisvalmennuksen tuomaa välivaihetta ennen täyttä itsenäistä asumista. Työntekijät kokivat asumisvalmennuksen turvallisena mahdollisuutena opetella elämisen perustaitoja ohjaajien valvovan silmän alla.

...joten se on musta toisaalta oikein hyväkin, et on tällänen välivaihe. Saa tän kautta sitä taitoja ja varmuutta tuolla turvallisessa ympäristössä har-

jotella. Ja tietää, että on niitä ohjaajia, jotka tulee sinne useita kertoja viikossa.

...varmaan tää heiän jokaisen kohdalla ollut kyllä sellainen aika hyvä alku tämä yhteisöllinen asuminen. Siinä on oppinut että on tietyt normit ja säännöt minkä mukaan eletään ja noudatetaan ym...

8.3.2 Seinäruususta sanasepoksi

Sosiaalisuus ja muiden ihmisten huomioiminen nousi myös vahvasti esiin haastatteluissa. Sosiaalisten taitojen kehittyminen oli nähtävissä myös tutkijoiden viettäessä aikaa nuorten parissa keväällä kymmenen viikon ajan. Sosiaalisissa taidoissa edistys näkyi lyhyessä ajassa merkittäväällä tavalla nuorten rohkaistuesssa ja ilmaisemassa itseään lähes viikottain paremmin. Asumisvalmennus omalla tavallaan edesauttaa nuoria sosiaalistumaan ja ilmaisemaan rohkeasti mielipiteitään. Yhteinen asuminen vaatii myös puolensapitotaitoja ja kehittää nuorten ilmaisukykyä. Nuoret itse kokivat sosiaalisuutensa lisääntymisen positiivisimpana asiana, mitä asumisvalmennus on heille tuonut. Sosiaalisten taitojen karttuminen nähtiin myös siksi myönteisenä asiana, että se on lisännyt nuorten rohkeutta asioida erilaisissa virastoissa tai esimerkiksi kaupassa.

Siis mähän olin aika epäsosiaalinen tossa... Täällä nuorten ryhmässä ja ihmisten tullessa tutummaks on menty parempaan suuntaan. Huomattavasti parempaan.

Myös työntekijät olivat ilahtuneita nuorten reipastumisesta ja aktivoitumisesta sosiaalisten suhteidensa ylläpitämiseen. Moni nuorista on aiemmin ollut erakko-luonne, ja asuminen sekä nuorten päivätoiminnassa käyminen on lisännyt nuorten sosiaalista elämää. Työntekijöiden mukaan nuoret myös liikkuvat Mäntsäläntien ulkopuolella, joka nähtiin positiivisena.

...mutta sitten kun ajattelee sitä tilannetta, kun hän tuli tonne niin ihan selkeä muutos parempaan suuntaan, on niinkö mennyt. Hän on löytänyt sieltä muutakin tekemistä kun ihan pelkkää olemista... on kavereita ja ne liikkuu,

on kuitenkin niitä paikkoja jossa käydä ja joiden luokse mennä.

...onhan hän muuttunut alkutilanteesta avoimemmaksi ja pystyy keskustelemaan. Et hänhän oli silloin alkutilanteessa hyvin sellain, ettei niinkö saanut sanaa suustaan.

Nuoret ilmaisivat itse, että käyminen monta kertaa viikossa säätiön toimintakeskus Vescun nuorten ryhmässä on ollut merkittävin syy omien sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Nuoret kokivat kuitenkin, että yhteisöasuminen ja sen tuomat haasteet ovat kasvattaneet heitä ja heidän kanssakäymisen taitojaan.

8.3.3 Virastoviidakon valtiaaksi – ainakin taitoja selviytyä sen kiemuroista

Monille ihmisille työvoimatoimiston ja KELA:n hakemukset tuottavat päänvaivaa. Näin on ollut myös monen asumisvalmennuksen nuoren kohdalla. Paperisotien selvittäminen ja kaikkien tarpeellisten tukien hakeminen on asia, jossa on vaadittu paljon työntekijöiden tukea. Moni nuori kokee yhä tarvitsevänsä paljon apua erilaisten hakemusten ja virastoasioiden käsittelyyn.

Ne on vaikeita ja tyhjämpäiväsiä... No siis kuntoutusohjaajan kanssa ne paperisodat on yleensä hoideltu. Kaikki asumistukihakemukset ja muut tälläiset.

Työntekijöidenkin mukaan erilaisten paperi- ja raha-asioiden hoitaminen on monen asumisvalmennuksessa mukana olevan nuoren kompastuskivi ja toistaiseksi vielä este, ennen täysin itsenäistä asumista. Kehittymistä on vuoden aikana kuitenkin tapahtunut ja nuoretkin näkevät asiassa valoa tunnelin päässä.

Mä luulen että hän osaa sitten ihan kysyä jos ei osaa itse hoitaa sitä.. kyl lähän he on ihan selkeästi itsenäistyneet ja rohkaistuneet hoitamaan monia asioita.

Kyl tää pikkuhiljaa alkaa sujua.

8.4 Tulevaisuus vielä hämärän peitossa

Haastattelurunkomme viimeisiin kysymyksiin kuului kysymys nuorten tulevaisuuden suunnitelmista ja haaveista jatkoa ajatellen. Kysymys koettiin asukkaiden parissa hankalaksi. Monikaan haastatelluista ei ollut pohtinut elämäänsä asumisvalmennuksen jälkeen saati miettinyt tulevaisuutensa koulu-, työ-, tai kuntoutusmahdollisuuksia. Monet asukkaista kokivat selvästi olonsa tällä hetkellä niin turvatuksi ja hyväksi, että tulevaisuuden suunnittelemista ei nähty ajankohtaisena.

En mä suunnittele niinku silleen. Elän päivän kerrallaan.

Järvikosken määritelmän mukaan kuntoutuksen tulisi perustua asiakkaan omiin tavoitteisiin, päämääriin ja pyrkimyksiin. Mielenterveyskuntoutujien kohdalla ongelmana on usein se, ettei tavoitteita tai uusia päämääriä ole. Psykkinen sairastuminen on katkaissut tai estänyt jo olemassa olleiden projektien toteutuksen, eikä uusia tavoitteita ole päässyt syntymään tai ainakin niitä on vaikea hahmottaa. (Koskisuus 2004,16.)

8.5 Työntekijöiden näkemyksiä muutoksista

Haastattelimme jokaisen tutkimukseen osallistuneen nuoren työntekijöitä, jolloin pystyimme saamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan nuoresta ja hänen elämästään. Työntekijöiden ja asiakkaiden vastauksissa oli huomattavan paljon yhtäläisyyksiä, kun keskusteltiin muutoksista, joita nuorten elämässä on tapahtunut. Myös työntekijät nostivat esiin samoja teemoja kuin nuoret, mutta työntekijöiden haastatteluissa keskityttiin myös siihen, mitä hanke on nuorille antanut ja mihin se nuoria tulevaisuudessa vie.

8.5.1 Hiljaisista hissukoista tarinan kertojiksi

Nuoret nostivat haastatteluissaan voimakkaasti esiin omien sosiaalisten taitojen kehittymisen ja uskalluksen lisääntymisen erilaisten asioiden hoitamisen suhteen. Sosiaalisten taitojen kehittyminen oli huomattu myös työntekijöiden puolelta. Jokainen haastateltu työntekijä korosti nuorten reipastumista ja parantunutta kykyä

tuoda esiin omia mielipiteitään. Muutos nähtiin erittäin positiivisena asiana ja moni työntekijä vertasi nuorten nykytilannetta siihen hetkeen, kun nuoret muuttivat Mäntsäläntielle. Muutos on ollut huimaa siihen nähden. Sitä on tapahtunut niin puhetyylissä kuin puheen määrässäkin.

...vois sanoa, että suurimmassa osassa on nähnyt sen yhteisön positiivisen vaikutuksen ja voiman. Mä uskon, et se on ollut vaikuttava tekijä. Ennen oli tilanteita, missä vastas aina yhdellä sanalla kaikkiin kysymyksiin. Et nythän sieltä tulee näitä päläpälä-juttuja.

Työntekijät kokivat hyvänä asiana sen, että nuoret ovat myös ystäväystyneet keskenään ja viettävät vapaa-aikaansaakin yhdessä. Työntekijät korostivat haastatteluissa muiden nuorten tuomaa turvallisuuden tunnetta ja sitä faktaa, että nuoret toimivat myös toistensa esikuvina hankkeen aikana. Monet nuorista ovat löytäneet ystäviä ja tekemistä sekä muista asukkaista että hankkeeseen sisällytetyn nuorten ryhmän toiminnan kautta. Nuoret liikkuvat aiempaa enemmän ja heidän sosiaalinen elämänsä on aktiivista.

Varmaan nää sosiaaliset kontaktit. Saivat kavereita ja tukea siihen yksinäisyyteensä. Muitten tsemppi ja esimerkki ja sit se turva, ettei ole yksin.

Monet nuoret olivat hankkeen alkuvaiheissa hiljaisia ja hieman syrjään vetäytyjiä. Hankkeessa mukana olo on tuonut tasapainoa nuorten elämään ja auttanut heitä vahvistamaan omaa identiteettiään. Taitojen karttuessa usko omaan itseen on kasvanut ja nuoret luottavat itseensä aiempaa enemmän. Nuoret uskaltavat myös jakaa tunteuksiaan ohjaajien kanssa avoimesti ja kertovat, miten he aikaansa viettävät.

...omaa puhetta on tullut ja tulee ihan itse kerrottua tapahtuman kulkua. Sekin kun kuulee, että mitä he on siellä keskenään sumplineet ja tehneet.

Kaikki tämmönen vuorovaikutus on parantunut ja hän on niinku tasapainossa itsensä kanssa jotenkin.

No mä näen sen sosiaalisen puolen kehityksen niin valtavana.

8.5.2 Suuntana itsenäinen elämä

Haastatellessa työntekijöitä nousi esiin myös nuorten itsenäistyminen. Työntekijät näkivät itsenäistymisen askeleet nuoriakin selvemmin ja löysivät asiakkaiden arjesta merkkejä elämäntaitojen kehittymisestä. Muutokset ovat olleet selkeitä arjen tasolla kehittyneitä taitoja, joista on nuorille hyötyä jo nyt, mutta ennen kaikkea tulevaisuudessa, kun he aloittelevat täysin itsenäistä elämää. Työntekijät vertasivat asiakkaiden nykytilannetta alkutilanteeseen ja totesivat kehityksen olleen merkittävää.

Nää arjen hallinnat joo, niin on parantuneet, kun on ollut asukkaita, joilla ei oo ollu omaa huushollia. Esimerkiksi joku lakanoiden vaihto, pyykin pesu.. Nyt he selkeesti pärjää jokainen, vaikka muistutusta vaatiikin. Joku tekee omatoimisesti, mut mun mielestä kun ajattelee, että ennen on äiti tehnyt kaiken, niin jokainen on oppinut uusia taitoja.

Osa työntekijöistä myönsi, että oli yllättynyt, kuinka paljon asukkaiden taidot arjen askareissa olivat parantuneet. Muutos entiseen on ollut näkyvämpää kuin moni työntekijöistä osasi odottaa. Etenkin, kun asiakaskunta koostuu lähinnä nuorista miehistä. Arjesta selviäminen ja siihen kuuluvien rutiinien hoitaminen on myös kasvattanut nuorten vastuunottokykyä ja lisännyt heidän hyvinvointiaan.

Kyl mä ainakin oon yllättyny siitä, et kun kerran näyttää, miten pesukone toimii, ni sit jo pestään ja yksikin vaihtaa lakanat joka viikko. Ja kun muistaa, että nää on vielä sairaita ihmisiä, et mun mielestä on tosi luksusta, et ne jaksaa näinkin paljon tunnollisesti tehdä.

Kyllähän tällänen asumismuoto, kun ei oo liian tuettu, niin antaa sitä vastuun ottamista, kun ihan ite joutuu asiat hoitaan. Me vaan vähän sivussa häiritään.

Puhuttaessa voimavaroista itsenäistyminen nähtiin työntekijöiden parissa yhtenä suurimmista voimavaroista, mitä Mäntsäläntie ja asumisvalmennus on nuorille tarjonnut. Työntekijät uskovat, että nuori saa voimaa jaksaa eteenpäin nähdessään, että kykenee toimimaan itsenäisesti arjessa ja kantamaan vastuun itsestään. Työntekijät korostivat haastatteluissa myös sitä, että nuoret itse ovat nostaneet esiin onnistumisen tuomia ilon tunteita ennen hankalilta tuntuneiden asioiden onnistumisessa. Itsenäistymisen nähtiin motivoivan nuoria.

No kyl mä ajattelin, et ihan silläkin on merkitystä, et näkee että on niinku itsenäistynyt lapsuuden kodistaan ja pärjää ja hoitaa asioitansa. Ja on tullu tällästä sosiaalistakin lisää, et niinkun asuu muitten kanssa ja Vescussa oleminen. Et mä luulen, et näillä tekijöillä on ollu suuri vaikutus.

8.5.3 Eväitä elämään – mitä hanke on nuorille tarjonnut?

Haastatellessa työntekijöitä korostui jokaisen työntekijän vahva usko hankkeeseen ja sen tuomaan hyötyyn nuorten matkalla kohti itsenäistä elämää. He korostivat, että hanke on vielä alkuvaiheessa, mutta tuloksia on nähtävissä jo nyt. Työntekijät uskovat hankkeen tuoneen nuorten elämään uusia voimavaroja ja onnistumisen hetkiä. Lähes jokainen haastateltu työntekijä nosti esiin hankkeen parhaimpana puolena mahdollisimman laajan tuen nuorten elämään. Yhteistyön merkitys korostuu työskenneltäessä moniammatillisessa työryhmässä ja useiden yhteistyötahojen parissa.

...se mikä siinä mun mielestä on hyvää, ni mun mielestä se on parasta, että se tuki on niin laajamittainen tai silleen niinku laajalla sektorilla. Tehdään samojen ihmisten kanssa yhteistyötä, ni se on etu. Ettei aina tarvi lähteä nolatilanteesta.

Työskenneltäessä moniammatillisessa työryhmässä pystytään jokaisen nuoren kohdalla räätälöimään juuri sellainen tukiverkosto ja tukipalvelut, mitä nuori tarvitsee. Työntekijät kiittelivät myös hankkeen nuoria avoimesta suhtautumisesta tarjottuihin palveluihin ja ennen kaikkea suhtautumisesta toisiinsa. Talossa asuvien nuorten kesken vallitsee lämminhenkinen ilmapiiri, jossa jokaisella on tilaa

olla oma itsensä. Työntekijät näkevät tämän tärkeänä osana nuorten kuntoutumista.

Se semmonen kulttuuri, mikä siellä on, ni se sallii sen erilaisuuden.

...saa hakea niitä tarkoituksen mukaisia rutiineja, niitä kuntoon. Kaikessa rauhassa, tuen kanssa. Saa sen yksilöllisen tuen ja juuri sen, mitä ite tarvitsee. Semmonen tietynlainen selkeys siitä ja turva siitä, että yhdessä tehdään ja tarjotaan tälläinen mahdollisuus heille. He on ihan selkeesti ymmärtäneet sen. Ja se on heille tärkeä asia. Tämmönen mahdollisuus.

Konkreettisia muutoksia ja samalla voimavaroja elämään työntekijät löysivät myös nuorten elämässä. Nuoret ovat kuitenkin olleet hankkeessa mukana vain noin vuoden, joten muutokset ovat aikaan nähden olleet positiivisen suuria. Muutoksia on tapahtunut aivan perusasioiden hallitsemisessa kuin myös uusien voimavarojen löytymisen muodossa. Työntekijät uskovat, että hankkeessa mukana olon aikana saavutettu säännöllinen elämänrytmi ja päivittäinen ohjelma suuntaa nuoria tulevaisuuteen ja opettaa pitämään huolta omasta elämästä.

Just toi tollanen säännöllisyys ja elämänrytmi ja päiväohjelma, ni ainakin osalle se on varmaan tuonut sen merkityksen elämään, että asioista pidetään kiinni. Ja sitten myös se voimavara, että näkee, että he selviytyy näillä tuilla.

Varmaan sellasta itsevarmuutta ja itsenäistymisen tunnetta tullut siihen. Elämä kantaakin.

Nyt on paljon vapautuneempi ja iloisempi, toimeliaampi ja sillä tavalla niinku, et miten hän kuvaa. Mitä ajattelee tulevaisuudestaan. Sekin on paljon paremmin hahmottuneempi.

Haastatteluissa nousi usean työntekijän kohdalla vertaistuen merkitys nuorten kuntoutumiselle. Toisten nuorten läsnäolon ja etenemisen nähtiin kannustavan myös muita nuoria tavoittelemaan unelmiaan ja antavan esimerkkejä siitä, että

heillä kaikilla on mahdollisuus pärjätä elämässään hyvin. Työntekijät uskovat, että nuoret seuraavat tarkasti asuinkumppaneitaan ja heidän elämäänsä. Myös se fakta, että jokaisella hankkeessa mukana olevalla nuorella on elämässään tällä hetkellä solmuja, joiden aukaisemiseen he tarvitsevat apua, nähdään helpottavan avun vastaanottamista. Muutkin ovat samassa tilanteessa.

Et niinkun näkee, että on samassa tilanteessa muitakin nuoria. Ja se, että kaikilla on joku mielenterveysongelma taustalla ja näkee, että jokainen kuitenkin siinä omassa arjessaan pärjäälee ja näin ja on. Et lähinnä just sekin, että näkee, että muutkin tarvii apua, ettei oo yksin siinä tilanteessa. Se avun vastaanottaminenkin on paljon helpompaa.

Työntekijät uskovat, että hanke suuntaa nuoria selkeästi tulevaisuuden suunniteluun ja antaa eväitä oman elämän hahmottamiseen. Yksi nuorista oli jo luonut itselleen tulevaisuuttaan ajatellen suunnitelmia ja työntekijöillä oli vahva toive siitä, että muutkin asukkaat ajan kanssa löytävät oman polkunsä elämässä ja ne suuntaaviivat, joiden mukaan haluavat elämäänsä elää. Työntekijät uskovat, että nuorilla on halu päästä elämässä eteenpäin, ilman sitä he eivät olisi asumisvalmennuksen asiakkaita.

Ja kuitenkin se, että heillä on joku halu ja pyrkimys eteenpäin. He ei olis lähteny tohon ohjelmaan mukaan, jos he ei näkis tota oman elämänsä jontenkin päin eteen menoa. He olis sit muualla. Toivottavasti se on heille semmonen voimavara, että on alkanut ainakin työskentelemään sen oman asiansa eteen.

Kaiken kaikkiaan työntekijät uskovat työhönsä ja sen tuomaan hyötyyn. Haastatteluissa korostui vahvasti se, että ketään hankkeen nuorista asumisvalmennus ei ole vienyt taaksepäin, vaan jokaisen kohdalla on tapahtunut muutoksia positiiviseen suuntaan. Toisten kohdalla muutokset ovat olleet suurempia kuin toisten, mutta jokaisen elämässä on nähtävissä jonkin asteista edistymistä. Vahva usko hankkeeseen ja sen kehittämiseen ajaa työntekijöitä tulevaisuudessakin.

Kaikilla on kuitenkin nähtävissä edistymistä, enemmän kuin olis ehkä jossain muualla ollu.

Asukkaille on oikeesti tapahtunut asioita ja hyviä juttuja, edistystä. Toisaalta ne vois hyöttyä vielä enemmän jos siihen vois satsata enemmän.

8.5.4 Linnunpojan on joskus aika lentää pesästä

Asiakkaiden haastatteluissa yhtä lukuunottamatta oli havaittavissa asukkaiden elävän niin kutsutulla hyvinvointivyöhykkeellä, jossa elämä on niin mukavaa, ettei tulevaisuutta haluakaan suunnitella. Usean nuoren kohdalla tulevaisuus on vielä jäsentymätön ja hämärän peitossa. Työntekijöiden keskuudessa on kuitenkin alettu jo keskustelemaan nuorten tulevaisuudesta ja siitä, mihin he jatkossa sijoittuvat. Koska kyseessä on uusi hanke, jollaista ei vielä ole aiemmin viety läpi, on oikea-aikainen nuorten ajatusten suuntaaminen tulevaisuuteen osoittautunut haasteelliseksi tekijäksi itse työssä.

Siin on jotenkin herkällä korvalla, kuulolla katottava se, mikä olisi oikea aika sitte. Kauheen tärkeetä olisi, että se aika sitten olisi oikea.

Täytyy kuitenkin olla varovainen, ettei siit tuu liian kivaa, mukavuusaluetta. Ei sitte haluakaan lähteä mihinkään, pahimmillaan taannuttaa. Et mihkä kannattaa lähteä jos on liian kivaa.

Työntekijät tiedostavat, että pallo on heillä, kun puhutaan nuorten suuntaamisesta tulevaisuuteen ja omaan, itsenäiseen elämään. Oikea-aikainen tulevaisuuden suunnitelmien esiin nostaminen on avain onnistuneisiin jatkosuunnitelmiin. Työssä täytyy jatkuvasti tarkkailla ja kuulostella asiakkaita, etsiä oikea aika tulevaisuuden suunnitelmien luomiselle ja toteuttamiselle. Jokaisen nuoren kanssa tulevaisuutta suunnitellaan säännöllisesti, muutaman kuukauden välein, mutta toimeen tarttuminen edellyttää oikeaa ajoitusta. Lisäksi nuoret viihtyvät Mäntsäläntiellä, mikä omalta osaltaan hankaloittaa nuorten siirtymistä omaan kotiin, pois yhteisöstä.

Se haaste just meillä on se, se on meidän tehtävä nähdä se, et millon lähettään ruokkimaan sitä, että on houkuttelevampaa asua jossain muualla kuin Mäntsäläntiellä. Eli just se, mistä ohjausryhmässäkkin puhuttiin viimeks, että millon siitä aletaan tehdä epämukavaa heille.

Jokaisen itsenäistyvän nuoren on jossakin vaiheessa aika kokeilla omien siipiensä kantavuutta ja Mäntsäläntien nuorten kohdalla se kantavuus nähdään vasta noin vuoden kuluttua, kun ensimmäiset asukkaat muuttavat pois ja uudet tulevat tilalle. Siihen asti työntekijöiden tehtäväksi jää houkutella nuoret haluamaan itsenäistä elämää ilman ohjaajien valvovia silmiä.

9 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETOA

Tutkimustulosten esittely aloitettiin tuomalla esiin nuorten nostamia seikkoja siitä, mikä on ollut parasta asumisvalmennuksen aikana. Koimme, että nuorten oman mielipiteen esiin nostaminen heti tutkimustulosten esittelyn alussa kuvastaa tutkimuksemme perimmäistä tarkoitusta; tällä tutkimuksella on haluttu tuoda julki nuorten oma näkemys kuntoutumisestaan ja siinä tapahtuneesta muutoksesta.

Kaikki haastatellut nuoret korostivat oman rauhan merkitystä, mutta pitivät tärkeänä myös sitä, että talossa on lähes aina seuraa ja halutessaan ei tarvitse olla yksin. Heiskasen, Salosen ja Sassin (2006, 61) mukaan ihmisen elämässä on erilaisia vaiheita ja tarpeita myös sosiaalisten suhteiden kohdalla. Toisinaan ihmisellä on tarve olla yksin, toisinaan taas tarve olla muiden parissa. Jokainen ihminen tarvitsee silloin tällöin hetken itselleen ja omille ajatuksilleen, mutta pohjimmiltaan ihminen on laumaeläin, joka tarvitsee toista ihmistä. Yksinäisyys ei kuitenkaan ole pelkästään pahasta ja se voi olla myös tietoinen valinta. On tärkeää myös muistaa, että yksin oleminen ja yksinäisyys ovat eri asioita. Tutkimuksemme nuoret arvostivat nimenomaan mahdollisuutta olla yksin halutessaan.

Yksi haastattemistamme nuorista nosti esiin asumisen laitosmaisuuuden. Yhteisöllinen asuminen, jossa nuorelle tarjotaan asunnoksi ainostaan huone, mutta keittiö ja olohuone ovat yhteisiä tiloja, ei välttämättä muodostukaan kodinomaiseksi

paikaksi, jonne haluaa asettua. Salo ja Kallinen (2007, 325- 329) ovat päässeet samankaltaisiin tuloksiin tutkiessaan mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tilaa ja tulevaisuutta. Kotiin tuotava kuntoutus saattaa estää asiakkaan sitoutumisen kodinomaiseen elämään.

Raha-asioiden hoito ja tulojen ja menojen tasapainottaminen oli jokaiselle haastattelulle nuorelle vaikea asia. Hankkeen nuorille oli tarjottu erilaisia tapoja tutkia omia kulutustottumuksiaan, esimerkiksi kulutuspäiväkirjan pitämistä, mutta nuoret eivät ole sitoutuneet tällaiseen toimintaan. Rissanen (2007, 52) pohtiikin sitä, tehdäänkö kuntoutumisesta liian pitkälle ohjattua. Mikäli yksilö sopeutuu asiakkaan rooliin, saattaa hän passivoitua ja luopua aikuisuuteen kuuluvista velvoitteistaan, koska on helpompaa siirtää vastuu ratkaisuista työntekijöille.

Monilla nuorilla oli myös hyvin välinpitämätön asenne rahojensa kulumiseen. Tässä kohtaa on kuitenkin huomioitava se, että mielenterveyden ongelmat, etenkin skitsofrenia, jota suurin osa haastatelluista nuorista sairastaa, aiheuttavat kognitiivisia ongelmia, joita ovat mm. oppimis-, tarkkaavaisuus- ja toiminnanohjaukselliset häiriöt. Lisäksi taudinkuvaan kuuluu loogisen ajattelun ja keskittymiskyvyn puute. (Rissanen 2007, 35.) Kaikki nämä yhdessä hankaloittavat raha-asioiden hoitamista ja niiden ymmärtämistä. Nuoret kuitenkin tiedostavat ongelman ja sen, että tarvitsevat apua erilaisissa asioimistilanteissa. Yhteistyön merkitys on suuri silloin, kun asiakas tarvitsee työntekijän apua esteiden voittamisessa (Rissanen 2007, 152).

Opinnäytetyömme käsittelee muutosta. Tämän vuoksi muutokselle omistettiin työssä täysin oma kappale omin alaotsikoin. Jo tutkimusta aloittaessamme olimme kiinnostuneita erityisesti hankkeen tuomasta muutoksesta nuorten elämässä ja siitä, onko hanke pystynyt tukemaan nuorten itsenäistymistä ja lisäämään heidän elämisen taitojaan. Tutkimustulokset osoittivat paljon positiivista kehitystä tapahtuneen, mutta selkeimmät osa-alueet, jotka nousivat esiin, olivat itsenäistyminen kotoa ja vanhemmista sekä sosiaalisten taitojen ja niiden myötä sosiaalisuuden lisääntyminen. Nämä teemat nousivat haastatteluista selvimmin esiin ja olivat myös ne osa-alueet, joissa nuoret itsekin näkivät oman edistymisensä.

Nuorten haastatteluissa korostui innokkuus oman elämän hallitsemiseen ja siihen, että elämästään sai huolehtia itse, ilman kenenkään valvovaa katsetta. Rissanen (2007, 138) huomauttaa, että etäisyyden ottaminen on osa asiakkaan selviytymisstrategiaa ja se kohottaa asiakkaan itsetuntoa. Oman elämän hallinnan siirtyminen vanhemmilta itselle on monelle nuorelle merkittävä asia. Elämisen taitojen kehityessä myös nuorten sosiaaliset taidot olivat menneet suuren harppauksen eteenpäin. Moni ennen hyvinkin hiljainen nuori koki uskaltavansa ottaa asioihin enemmän kantaa, puhua enemmän ja tutustua paremmin uusiin ihmisiin. Helenius, Rautava ja Tuovinen (1998, 47) muistuttavat, että mitä enemmän ihmisellä on vuorovaikutustaitoja, sitä paremmin hän osaa toimia vaikeissa tilanteissa.

Vuorovaikutustaitoihin kuuluvat sekä viestintä- että empatiataidot, kuten kuunteleminen, keskustelutaito, puolensa pitäminen rakentavasti, kehon viestien tunnistaminen sekä myötäelämisen taidot. Hyvillä vuorovaikutustaidoilla pystytään usein myös ehkäisemään ristiriitoja. (Helenius ym. 1998, 47.) Nuorten haastattelujen aikana nousi esiin myös nuorten kehittynyt empatian kyky. He ymmärtävät toisiaan ja toistensa ongelmia sekä sallivat erilaisuuden suhteessa muihin. Tämä on hieman yllättävää, koska useimmiten mielenterveyden häiriöihin liittyy muun muassa tunteiden latistumista (Malm, Lundin & Rutz 1996, 14). Helenius ym. (1998, 47) korostavat, että vuorovaikutustaitoja tarvitaan jokapäiväisessä elämässä niin ihmissuhteissa kuin aina ihmisten kanssa toimiessa.

Haastattelurunkomme viimeisimpiin kysymyksiin kuului kysymys tulevaisuudesta ja sen suunnitelmista. Hämmästyimme siitä, kuinka vähän nuoret ovat suunnitelleet tulevaisuuttaan. Tässäkin kohtaa korostui nuoren sairaus ja se, missä vaiheessa sairautta hän on menossa. Asiakas, joka ei sairastanut skitsofreniaa, kykeni luomaan tulevaisuudelleen tavoitteita ja oli jo pohtinut välivaiheita, joiden kautta etenee kohti päämääriään. Skitsofreniaa sairastaville asia ei ollutkaan niin yksinkertainen. Koskisuu (2004, 16) muistuttaakin, että mielenterveyskuntoutujien kohdalla usein ongelmana on tavoitteiden puuttuminen. Lisäksi skitsofreniaa sairastavilla henkilöillä keskittyminen on vaikeaa ja heillä on usein muistiongelmia. Sairauteen voi myös liittyä tunteiden turtuminen. (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 148.) Tunteiden puuttuminen saattaa estää myös tulevaisuuden suunnitel-

mien tekemisen, koska suunnitelmat eivät herätä asiakkaissa mitään tunteita, ne ovat tyhjänpäiväisiä heille.

Koskisuus (2004, 17) lainaa New Yorkin osavaltion psykiatristen palveluiden johtajana toiminutta John Sheetsia, joka on todennut, että ”mielenterveyskuntoutus on tarkoitettu ihmisille, joilla on haaveita ja unelmia, mutta jotka eivät ole vielä valmiita niitä toteuttamaan”. Koskisuus muistuttaakin, että muutos ihmisen elämässä alkaa aina unelmista ja haaveista. Haastattelemlamme nuorilla oli vaikeuksia käsittää tavoitteen merkitystä. Kysyttäessä unelmista ja haaveista, he nostivat esiin perheen, koulutuksen ja tulevaisuudessa työn tekemisen jossakin muodossa, mutta kysyttäessä tavoitteista ainoastaan yksi osasi vastata. Kognitiivisten taitojen heikentyminen näkyi tässä kohtaa, kun nuorten oli vaikeaa yhdistää sana ”tavoite” sanaan ”haave”. Koskisuus nostaa esiin myös sen mahdollisuuden, että asiakkaat ovat lakanneet uskomasta muutoksen mahdollisuuteen ja siksi eivät osaa tai halua nimetä tavoitteitaan. Kuntoutuksella pyritään siihen, että asiakas löytäisi nämä haaveensa ja etsisi omat tavoitteensa. (Koskisuus 2004, 17.)

Tutkimustulosten toisessa osassa paneuduttiin työntekijöiden näkemyksiin asumisvalmennuksesta, hankkeen tuomiin muutoksiin nuorten elämässä sekä hankkeen arviointiin siitä näkökulmasta, mikä siinä on ollut parasta. Kaksi samaa teemaa toistui myös työntekijöiden kohdalla; itsenäistyminen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen. Tästä voidaankin päätellä, että näillä osa-alueilla kehitys on ollut selkeintä ja näkyä sekä nuorille itselleen että työntekijöille, jotka heidän kanssaan työskentelevät.

Työntekijöiden näkökulmasta sosiaalisen puolen kehitys on ollut valtavaa. Sosiaalisten taitojen kehittymiseen panostetaan hankkeessa päivittäin. Työ saattaa olla asiakkaiden silmissä näkymätöntä, mutta jokainen keskusteluhetki ja ryhmätilanne muokkaa ihmisen käyttäytymistä ja luo uusia toimintamalleja. Heleniuksen ym. (1998, 49) mukaan vuorovaikutustaitoja kannattaakin harjoitella, koska hyvät sosiaaliset taidot muun muassa edistävät hyvien ja antoisien ihmissuhteiden syntymistä. Hankkeessa mukana oleva henkilökunta pyrkii kaikella toiminnallaan tuemaan nuorten hyvinvointia ja hyvinvoinnin lisääntymisen seurauksena voidaan sanoa tuloksiakin syntyneen. Salon ja Kallisen (2007, 382) tutkimustulosten mukaan

henkilökunnan on tärkeää osoittaa asiakkailleen tukea ja turvaa, toimia valistajina ja kasvattajina suojateilleen. Tuen ja aktiivisen toiminnan kautta syntyy tuloksia.

Arjen hallinta ja sen kautta itsenäistyminen oli toinen asia, missä oli tapahtunut paljon positiivista muutosta. Nuoret ovat oppineet huolehtimaan asunnoistaan, omasta hygieniastaan ja ravitsemuksestaan. Monen nuoren kohdalla tukea on tarvittu ainoastaan asumisen alkuvaiheissa ja tämä on ilahduttanut työntekijöitä suuresti. Ruokavaliosta keskusteltaessa nousi monesti esiin nuorten valitseman ravinnon laatu, usein ruokavalio koostuu valmisaterioista ja herkuista. Työntekijät kuitenkin korostivat myös sitä, että kyse on itsenäistyvistä nuorista, jotka hakevat omia rajojaan ja omaa identiteettiään. Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 172) muistuttavatkin, että samalla kun nuori etsii yksilöllisyyttään ja erillisyyttään, hän rakentaa myös tuntoa itsestään ja muodostaa käsitystä siitä, kuka hän todella on. Tähän kuuluu omien valintojen ja ratkaisujen tekeminen elämän eri osa-alueilla.

Työntekijöiden haastatteluissa korostui vankka usko hankkeeseen ja sen tuomaan hyötyyn nuorten elämässä. Jokainen työntekijä korosti uskovansa hankkeen vievän nuoria eteenpäin elämässä ja tukevan heidän itsenäistymistään. Yhtenä hankkeen parhaimmista puolista työntekijät kokivat hankkeen tarjoaman mahdollisuuden rauhassa opetella elämiseen vaadittavia taitoja moniammattillisen työryhmän avuksella. Työntekijät arvostivat myös asumismuodon tarjoamaa mahdollisuutta seurauksiin ja halutessa omaan rauhaan. Salo ja Kallinen (2007, 297) tulivat myös tutkimustuloksissaan siihen johtopäätökseen, että mielenterveyskuntoutujille on tärkeää tietä, ettei ole yksin. Turvallisuuden syntymiseen riittää yhdenkin henkilön läsnäolo.

Nuorille on hankkeessa mukana olon aikana syntynyt viikkorytmi ja heidän päivänsä sisältävät ohjelmaa. Tästä työntekijät olivat myös ilahduneita. Salon ja Kallisen (2007, 292) tutkimuksessa korostui päivä-, vuorokausi- ja viikkorytmin merkitys mielenterveyskuntoutuksen ensivaiheissa. Tiedetyt rytmit ja rutiinit tuovat turvallisuuden tunnetta, jonka avulla on helpompaa jälleen koetella omia rajojaan ja opetella uusia asioita. Lisäksi työntekijät uskovat hankkeen tuoneen nuorten elämään uusia voimavaroja ja näistä tärkeimpänä he nostivat esiin sen, että nuoret itse näkevät pärjäävänsä ja heillä on halua päästä elämässä eteenpäin. Kuntoutumi-

nen on aina syvä henkilökohtainen projekti, jossa kuntoutujan ajatusten, tunteiden ja asenteiden muuttumisen myötä myös koko hänen toimintapansa eri tilanteissa ja rooleissa muuttuu (Koskisuus 2004, 24- 25).

Tutkimustulostemme raportointi loppuu siihen, mihin itse hankekin jokaisen nuoren kohdalla; asumisvalmennuksen päättymiseen ja oman itsenäisen elämän aloittamiseen. Koska nuorten tulevaisuuden suunnitelmat ovat vielä kovin selkiytymättömiä, ovat työntekijät kiinnittäneet huomiota oikea-aikaiseen tulevaisuuden suunnitelmien luomiseen ja nuorten siirtämiseen hiljalleen kohti itsenäistä asumista. Yksi suurin kysymysmerkki hankkeessa tällä hetkellä on juuri oikea-aikainen valmennuksen päättäminen. Milloin nuoret ovat valmiita muuttamaan pois ja aloittamaan isenäisen elämän. Koskisuus (2004, 224- 225) muistuttaa, että suurin osa ihmisistä, joilla on mielenterveyden ongelmia, kuntoutuu. Kuntoutuminen ei ole paranemista, oireettomuutta tai kaikkien elämän ongelmien loppumista vaan se on mahdollisimman hyvän elämän elämistä. Sitä asumisvalmennuksen työntekijätkin toivovat hankkeen nuorille; mahdollisimman hyvää elämää.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy tutkimusprosessin luotettavuuteen. Lähtökohdana on tutkijan subjektiviteetti ja se, että tutkija on tutkimuksen tärkein tutkimusväline. Meidän tutkimuksestamme välittyy todellisuuden tuntu, koska tapahtumat, joista kerromme, ovat omakohtaisesti tuttuja ja oma kokemuksemme voi ne vahvistaa. Luotettavuudessa on kyse siitä miten pätevästi tutkimustekstissä kuvataan tutkittua kohdetta ja kuinka paljon siitä saadaan tietoa vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 211, 213.)

Tutkimuksen reliabelius pyrittiin varmistamaan usealla havainnointikerralla, jotka tapahtuivat eri aikoihin ja tutkimuksen objektiivisuus varmistettiin kahden havainnoitsijan käytöllä. Haastatteluissa kysimme samaa asiaa moneen kertaan eri muodoissa varmistaaksemme, että kyseessä on pysyvä ilmiö. Tutkimustulos ei varmaankaan ole täysin toistettavissa koska ihmiset ovat erilaisia, mutta uskomme että keskeiset tulokset olisivat samansuuntaisia, vaikka tutkijat ja tutkittavat vaih-

tuisivat. (Eskola & Suoranta 1998, 214, 215.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 135, 138) nimeävät luotettavuuden parantamiseksi riittävän tiedon siitä, miten tutkimus on tehty. Tässä tutkimuksessa olemme kertoneet tutkimuksen kohteen ja sen tarkoituksen, miksi tutkimus on meille tärkeä sekä sen, miten aineiston keruu on tapahtunut ja mitä siitä on selvinnyt. Tutkimuksen luotettavuutta on lisätty suorilla lainauksilla haastatelluilta, koska niistä ilmenee tutkimustulosten yhteneväisyys aineistoon. Käytettäessä suoria lainauksia on kuitenkin huolehdittu etiikan toteutumisesta ja siitä ettei yksikään haastateltavista ole tunnistettavissa sanomisistaan, vaikka tutkimusjoukko oli pieni.

Ennen varsinaisia haastatteluita koehaastattelimme kaksi kohderyhmään kuulumatonta henkilöä ja haastattelukysymyksiä näytettiin sekä opinnäytetyönohjaajalle että kahdelle tutkimukseen osallistuneelle työntekijälle saadaksemme varmuuden siitä, että kysymykset ovat ymmärrettäviä ja, että niillä saadaan vastauksia haluamiimme asioihin. Tämän jälkeen muutamia haastattelukysymyksiä karsittiin ja osan kysymysmuotoa muutettiin, mutta teemat pysyivät pääosin samoina. Haastattelunauhut ja kirjallinen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla, kun tutkimus on valmis.

Haastatteluihin lupaa kysyttäessä kaikille haastateltaville korostettiin anonyymi-teettä ja vapaaehtoisuutta sekä kerrottiin tutkimuksen tarkoitus. Haastattelujen alussa kerrattiin vielä edellämainitut asiat. Haastattelut olivat yksilöllisiä ja kestotkin vaihtelivat. Nauhurin käyttö häiritsi osaa haastateltavista ja samoin se, että toisen haastattellessa toinen teki tarkentavia muistiinpanoja tilanteesta ja kehon viestinnästä. Koska tunsimme kaikki haastateltavamme, tilanteet olivat kuitenkin pääosin rentoja ja ihmiset kertoivat paljon kysymättömiäkin asioita.

Haastattelut pyrittiin litteroimaan mahdollisimman pian, jotta asiat olisivat vielä muistissa. Muutamassa haastattelussa nauhalle oli tullut häiritseviä ääniä ja osa haastatelluista puhui hiljaa, mutta useaan kertaan kuunneltuna nekin saatiin purettua. Aineisto tuli todella tutuksi sekä litteroinnin että analysoinnin aikana ja monet tilanteet ja sanomiset osaa jo ulkoa. Jokaisesta haastattelusta oppi uutta ja seuraavan kerran oli taas viisaampi kysymään asioita ja tulkitsemaan tilanteita. Haastat-

telutyypin valinta oli helppo ja osoittautui toimivaksi. Teemahaastattelu oli menetelmänä vapaamuotoinen ja siinä saatiin myös paljon kysymysten ulkopuolelle jäävää tietoa. Kaikki asukkaat ja työntekijät olivat vapaaehtoisesti mukana haastattelussa ja nuorille korostettiin hyötyä joka saadaan heidän omista mielipiteistään. Työntekijät saivat haastattelun avulla kertoa tuntojaan vuoden kestäneestä työrupeamasta sekä miettiä kehitysehdotuksia hankkeelle.

11 POHDINTAA

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme pyrki selvittämään sitä, millaista konkreettista muutosta nuorten elämässä on hankkeessa mukana olon aikana tapahtunut. Haastattelut osoittivat, että nuorten elämässä on tapahtunut paljon muutoksia lyhyen ajan sisällä. Vaikka nuoret ovat olleet hankkeessa mukana vasta noin vuoden, heidän elämänhallinnan taitonsa ovat kehittyneet paljon. Nuoret kokivat rohkaistuneensa suorittamaan erilaisia asiointikäyntejä, jotka ovat välttämättömiä toimeentulon kannalta. He ovat myös saaneet rohkeutta kohdata muita ihmisiä ja oppineet sosiaalisia taitoja.

Nuoret ovat opetelleet kantamaan vastuun omasta arjestaan; he pesevät itsenäisesti pyykkiä ja valmistavat itse ruokansa. Monen nuoren taidot henkilökohtaisen hygieniasta huolehtimisen suhteen ovat parantuneet. Kuitenkin yksi elämänhallinnan peruspilareista, omasta taloudesta huolehtiminen, on vielä monelle nuorelle hyvin haasteellinen asia. Tulojen ja menojen tasapainottaminen vaatii lähes jokaisen nuoren kohdalla vielä paneutumista, jottei se nouse ylitsepääsemättömäksi esteeksi oman itsenäisen elämän alkaessa. Siinä lieneekin yksi suuri haaste säätiön työntekijöille; kuinka luoda toimiva menetelmä, johon nuoret sitoutuvat ja joka tuottaa tuloksia talouden hallinnan suhteen.

Nuoret osoittivat haastatteluissa huolestuttavan vähän kiinnostusta omaan tulevaisuuteensa. Ainoastaan yhdellä haastatelluista oli selkeät suunnitelmat tulevaisuuden varalle. Yksi haastatelluista ei ollut uhrannut lainkaan ajatusta tulevien aikojen pohtimiseen vaan totesi ainoastaan, että tahtoisivat asioiden jatkuvan ikuisesti nykyisellään. Tämä herättääkin kysymyksen, onko asumisvalmennuksesta tehty

nuorille liian mukavaa? Moni nuorista tuntui elävän niin kutsutulla hyvinvointivyöhykkeellä, jossa on niin mukavaa, ettei ole haluakaan suunnitella elämäänsä sen pidemmälle. Asumisvalmennus on kuitenkin luonteeltaan määräaikaista ja kahden vuoden takaraja tulee monella nuorella pian vastaan. Tämä asettaakin työntekijöille rajaamisen pulman. Miten tehdä asumisesta mukavaa, muttei samaan aikaan liian mukavaa, jotta valmennuksesta haluaa joskus poisikin?

Nuorille on tarjottu mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja esittää toivomuksia siitä, minkälaiseksi he haluaisivat Mäntsäläntien kehittyvän. Nuoret ovat muun muassa toivoneet Mäntsäläntielle kuntosalia ja biljardipöytää. Pohdittaessa toivomuksia, kannattaa työntekijöiden miettiä, tuleeko asumisesta liian mukavaa jos kaikki tuodaan valmiina nuorten eteen? Eikö olisi kuntoutumisen ja sosiaalistumisen kannalta parempi jos nuoret liikkuvat myös Mäntsäläntien ulkopuolella ja hakevat viihdykkeitä ja seuraa myös muista nuorista kuin hankkeen muut asukkaat? Olisiko hankkeen tavoitteiden mukaista suunnata nuorten toimintaa yhä enemmän talon ulkopuolelle? Hankkeen työntekijät voisivat esimerkiksi resurs-sien puitteissa pyrkiä esittelemään nuorille kaupungin tarjoamia erilaisia liikunta- ja vapaa-ajan viettämisen vaihtoehtoja. Säätiön työntekijät ovat suunnitelleet erilaisten aktiviteettien järjestämistä, mutta näin ei ole kuitenkaan käytännössä tapahtunut.

Toinen tutkimuskysymyksemme pyrki selvittämään sitä, miten työntekijät ovat kokeneet hankkeen ja siinä mukana olevien nuorten edistymisen. Työntekijät toivat haastatteluissaan ilmi tyytyväisyytensä hankkeen etenemisestä. Lähes jokainen työntekijä nosti esiin myös sen, että hankkeen suunnitteluvaiheessa esiin nousseilta mahdollisilta uhkakuilta on välttytty ja hanke on edennyt odotuksiinsa nähden erittäin positiivisesti. Työntekijät olivat tyytyväisiä nuorten edistymiseen ja korostivat nuorten keskinäisen ryhmähengen merkitystä nuorten kuntoutumisessa. Toisilta asukkailta saatu vertaistuki on ollut monen nuoren kohdalla merkityksellinen asia kuntoutumisen näkökulmaa ajatellen. Asukasvalinnoilla tulee jatkossakin olemaan suuri merkitys hankkeen onnistumisen kannalta ja niissä pitää pyrkiä huomioimaan myös jo hankkeessa mukana olevat nuoret.

Hankkeen alkuvaiheessa mukana on ollut asukkaita, jotka eivät asumisvalmennukseen sopineet. Muutama nuori on kokeillut asumisvalmennusta sen alkuaikoina, mutta eivät joko ole kyenneet sitoutumaan hankkeeseen tai vastavuoroisesti eivät kyenneet sitoutumaan asumisvalmennuksen sääntöihin. Työntekijät toivat ilmi sen, että tulevaisuuden kehityshaasteena hankkeelle on nimenomaan asukasvalinnat. Tulevaisuus tulee myös osoittamaan, millaiset asukkaat hyötyvät asumisvalmennuksesta eniten. Asumisvalmennuksella pyritään saattamaan nuoria itsenäiseen elämään, joten hankkeen ja nuorten kannalta ei ole järkevää ottaa hankkeeseen mukaan sellaisia nuoria, joilla ei ole realistista mahdollisuutta oppia hallitsemaan elämäänsä siten, että itsenäinen asuminen on joskus mahdollista.

Asumisvalmennuksen ja nuorten oman edistymisen kannalta tulevaisuudessa on tärkeää, että talossa asuu nuoria, joilla on eri diagnoosi. Lisäksi on tärkeää, että hankkeessa mukana olevat nuoret ovat eri vaiheissa kuntoutumisprosessiaan. Kaikkien nuorien, niin terveiden kuin diagnoosin omaavienkin, elämään kuuluu toisten ihannoiminen ja esikuvien etsiminen. Asumisvalmennus on vuoden toimintansa aikana jo osoittanut sen, että asukkaat seuraavat toistensa kuntoutumista ja pitävät esikuvinaan niitä nuoria, joiden elämässä on menty eniten eteenpäin. Ne nuoret, joilla on harrastuksia ja suunnitelmia elämässä eteenpäin, ovat talon hierarkiassa korkeimmalla ja toimivat esimerkkeinä toisille.

Eri diagnooseillakin on ainakin tämän hetkisten asukkaiden kohdalla tuntunut olevan merkitystä. Skitsofrenia rajoittaa ihmisen toimintakykyä enemmän kuin esimerkiksi masennus. Talon yhteisiä toimia tehdessä huomasimme harjoittelumme aikana, että nuoret seuraavat, ihannoivat ja tietyllä tavalla matkivatkin niitä nuoria, joiden toimintakyky on parempaa ja, jotka tekevät talossa enemmän. Näin ollen voidaan johtopäätöksenä havaintoihin perustuen väittää, että mallioppimista tapahtuu myös asumisvalmennuksessa olevien nuorten parissa. Toisten tapojen jäljittely ja sitä kautta niiden muuntaminen omiksi rutiineiksi lisää nuorten hyvinvointia ja kuntoutumista.

Kolmas tutkimuskysymyksemme pyrki selvittämään sitä, onko hanke edennyt sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Hankkeen tavoitteena on luoda itsenäiseen elämään hallitusti siirtävä, elämäntaitoja opettava ohjelma, ja tutkimustu-

lokset osoittavat, että tähän on ainakin näin alkuvaiheessa päästy. Hankkeessa mukana olevat nuoret ovat asuneet Mäntsäläntiellä nyt noin vuoden ja kehitys on aikaan nähden ollut kohtalaista. Nuoret asuvat lisäksi jo suhteellisen itsenäisesti, ottaen huomioon, että säätiön työntekijä on paikalla ainoastaan kolmena päivänä viikosta, muutaman tunnin kerrallaan.. Nuoret huolehtivat itse ruokailuistaan, hygieniastaan sekä erilaisista asioimisista.

Kehittämissuhteena nostamme esiin työntekijöiden työnkuvan tarkastamisen. Tällä hetkellä nuorten kanssa työskentelee useita eri ihmisiä, joka osaltaan tekee talon toiminnasta rikkonaista. On hyvä, että nuorten kanssa työskennellään isolla työryhmällä, mutta toiminta saattaisi olla selkeämpää, jos paikalla kävisi vain muutama työntekijä, jotka panostaisivat työssään yhä enemmän hankkeeseen ja sen kehittämiseen. Lisäksi haastattelujen aikana kehitysehdotuksina nousi esiin työntekijän tarve olla paikalla aamuisin herättämässä nuoria ja avustamassa aamun käynnistämisessä. Tässäkin kohdassa täytyy huomioida se, kuinka paljon tehdään nuorten puolesta ja milloin toiminta ei ole enää kuntouttavaa.

Tavoitteista nostamme myös esiin sen seikan, että yllättävän moni haastatteluista nuorista tuntuu elävän niin kutsutulla hyvinvointivyöhykkeellä, ilman suurempia suunnitelmia tulevaisuuden varalle. Ainoastaan yksi nuori nosti haastattelun aikana esiin asumiselle asetetun määräajan ja oli tehnyt itselleen suunnitelmia, miten järjestää asiansa, ennen kuin määräaika, kaksi vuotta, tulee täyteen. Kyse on oikea-aikaisesta tulevaisuuteen suuntaamisesta. Nuorten tulee itse nähdä, että olisi mielekkäämpää tulevaisuudessa asua jossakin muualla kuin Mäntsäläntiellä. Milloin on oikea aika alkaa suunnata nuorten ajatuksia tulevaan elämään, antaen heille kuitenkin riittävästi aikaa sitoutua asumiseensa ja kotiutua Mäntsäläntielle. Tulevaisuuden suunnittelemisen tulisi kulkea koko ajan mukana nuoren opettellessa elämän taitojen hallintaa. Kysymys onkin siitä, tehdäänkö se riittävän näkyväksi nuorille, jotta he suunnittelevat tulevaisuuttaan samanaikaisesti työntekijöiden kanssa?

Työntekijät muistuttivat haastatteluissaan, että jokaisen nuoren kanssa tehdään säännöllistä suunnitelmaa tulevaisuutta ajatellen nuorten päivätoiminnassa. Kysymys kuuluukin, eivätkö nuoret näe niiden suunnitelmien olevan osa tulevaisuuden

suunnittelua. Ja jos näin todella on, se muodostaa haasteen työntekijöille. Kuinka saada nuoret yhdistämään päivätoiminnan yhteydessä tehtävä tulevaisuuden suunnittelu osaksi suurempaa kokonaisuutta, jossa luodaan suuntaviivoja nuoren tulevalle elämälle? Nuorten kuntoutumisen kannalta olisi tärkeää, että he itsekin ymmärtäisivät kaiken liittyvän kaikkeen ja jokaisen osa-alueen, johon he panostavat, auttavan tulevaisuudessa. Kuntoutumisen kannalta on tärkeää, että työntekijät saavat tavoitteiden luomisen osaksi nuorten jokapäiväistä elämää.

Johtopäätöksinä voidaan sanoa, että Mäntsälätien asumisvalmennus on osoittanut tarpeellisuutensa lahtelaisessa palvelujärjestelmässä ja tukee omalta osaltaan nuorten mielenterveysasiakkaiden kuntoutumista. Hanke tarjoaa nuorille turvallisen paikan opetella elämiseen tarvittavia perustaitoja ohjaajien avulla. Asumisvalmennus on hyvä lisä lahtelaisessa mielenterveyskuntoutukseen suunnatussa palvelupiirissä ja tulevaisuudessa kehittyy varmasti vieläkin toimivammaksi systemiksi.

Opinnäytetyön tekeminen on osoittanut haastavammaksi urakaksi kuin tutkimuksen tekijät alun perin odottivat. Olemme opetelleet tieteellisen tutkimuksen tekemisen alusta alkaen ja kokemus on antanut molemmille paljon. Työn tekeminen on opettanut myös sen, että ajatustyön merkitys on valtavan suuri onnistuneelle tutkimukselle ja ajan käyttöä kannattaa suunnitella jatkossa vieläkin tarkemmin. Tutkimus on opettanut meille paljon uutta niin mielenterveystyöstä, kuntouttamisen käsitteestä kuin itse tutkimuksen tekemisestä. Näistä taidoista on varmasti meille hyötyä myös tulevaisuuden työkentillämme.

Tutkimustuloksistamme haluamme nostaa esiin sen, että tutkimustulokset ovat päteviä vain tämän hetkisten asumisvalmennuksessa mukana olevien nuorten osalta. Uusien asukkaiden kohdalla tilanne saattaa olla täysin erilainen, mutta uskomme, että jatkossakin asukasvalinnat tulevat kohdistumaan asiakkaisiin, jotka hyötyvät valmennuksesta samalla tavalla kuin nykyiset asukkaat. Jokainen ihminen on kuitenkin yksilö ja jokainen kokee ja oppii eri tavalla. Uskomme kuitenkin, että opinnäytetyöstämme on hyötyä sekä sosiaali- ja terveysalalle että Päijät-Hämeen Sosiaalipsykiatriselle säätiölle, koska se antaa tietoa siitä, kuinka hanke on käynnistynyt ja kuinka ensimmäiset hankkeessa mukana olevat nuoret ovat sen kokeneet.

Jatkotutkimuksina voisi selvittää esimerkiksi, minne nykyiset nuoret asumisvalmennuksesta päätyvät, suuntaako se nuoria todella itsenäiseen asumiseen. Todellisia tuloksia hankkeesta saadaan vasta kun koko prosessi saadaan ensimmäisten asukkaiden kohdalla vietyä läpi. Lisäksi jatkotutkimuksena voisi tutkia, löytävätkö hankkeen nuoret itsensä tulevaisuudessa työelämästä, koulusta tai esimerkiksi työhönvalmennuksesta. Tutkia voisi myös esimerkiksi sitä, miten työntekijöille asetetut tavoitteet (luovuus, yhteistyötaidot ym.) toteutuvat itse työssä.

Hankkeen tuomia positiivisia muutoksia nuorten elämään ei käy kiistäminen ja nuoret itse ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Mäntsäläntien asumisvalmennus on tarjonnut nuorille turvallisen sataman kasvaa ja opetella elämän normeja ohjaajien toimiessa luotsina yllättävien karikoiden keskellä. Asumisvalmennus pohjautuu asiakaslähtöisyyteen ja kuka on kieltämään sitä faktaa, että nuoret ovat tyytyväisiä? Asumisvalmennus on tarjonnut nuorille kokemuksia ja elämyksiä, joista paitsi he mahdollisesti olisivat jääneet ilman Mäntsäläntietä ja asumisvalmennusta. Yhtä nuorta siteeratamme:

Olen tyytyväinen. Parhaimpia suihkukokemuksia, mitä on ikinä ollu. Se tila on hyvin lämmitetty. Yleensä, ku tulee suihkusta on pirun kylmä. Tuolta, kun tulee, ni on lämmin.

LÄHDELUETTELO

- Asumisvalmennuksen prosessikuvaus. 2007. Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö.
- Eskelinen, T., Heikkilä, M. & Visavuori P. Sosiaalipedagogiikan mahdollisuudet arjessa. teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T.(toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Pori.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Py, Jyväskylä.
- Harju, A. 2004. Osallistuminen ja vaikuttaminen. Kansalaisfoorumi.
http://www.kansalaisfoorumi.fi/sivu.php?artikkeli_id=262
- Heiskanen, T., Salonen, K. & Sassi, P. 2006. Mielenterveyden ensiapukirja. Suomen mielenterveysseura, Helsinki.
- Helenius, E., Rautava, M. & Tuovinen, R. 1998. Eväitä elämään. Keinoja nuorten elämäntaitojen vahvistamiseksi. WSOY, Porvoo.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. WSOY, Porvoo.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2000. Mielenterveyskuntoutujien palveluohjaus. Kuntoutus, 3/2000.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2004. Kuntoutuksen perusteet. WSOY, Helsinki.

Karvinen, T. & Karvinen, V. 2003. Naura ja rentoudu. Ryhmäauruterapian opas. Elämäntapaliitto. Kehitys Oy, Pori.

Kehittämishanke-monisteet. 2006. Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö.

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A., Ihalainen, J. 2003. Kuntoutumisen mahdollisuudet. WSOY, Porvoo.

Kiikkala, I. 2000. Asiakslähtöisyys toiminnan periaatteena sosiaali- ja terveydenhuollossa. Teoksessa Nouvo-Juvonen, S., Ruotsalainen, P. & Kiikkala, I. (toim.) Hyvinvointivaltion palveluketjut. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Kokkola, A., Kiikkala, I., Immonen, T. & Sorsa, M. 2002. Mitä sinä elämältäsi haluat? Asiakslähtöinen mielenterveyttä edistävä toimintamalli. Suomen kunta-
liitto, Stakes, Helsinki.

Koskisuus, J. 2003. Oman elämänsä puolesta. Mielenterveyskuntoutujan työkirja. Edita Prima Oy, Helsinki.

Koskisuus, J. 2004. Eri teitä perille. Mitä mielenterveyskuntoutus on? Edita Prima Oy, Helsinki.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. WSOY, Helsinki.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Vastapaino, Tampere.

Kähäri-Wiik, K., Niemi, A. & Rantanen, A. 2006. Kuntoutuksella toimintakykyä. 5., uudistettu painos, 2007. WSOY, Helsinki.

Malm, U., Lundin L. & Rutz, W. 1990. Asiaa skitsofreniasta omaisille ja ammattilaisille. Omaiset mielenterveystyön tukena. Uudenmaan yhdistys ry. Toinen, uudistettu painos 1996.

Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund, M. 1996. Välittävät verkostot. Vastapaino, Tampere.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy, Helsinki.

Narumo, R. 2006. Voiko kuntoutumista ohjata? Ohjaava työote mielenterveys-työssä. Kehitys Oy, Pori.

Noppiari, E., Kiiltomäki, A. & Pesonen, A. 2007. Mielenterveystyö perusterveydenhuollossa. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Rissanen, P. 2007. Skitsofreniasta kuntoutuminen. Mielenterveyden keskusliitto, Helsinki.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Paino Kopijyvä Oy, Jyväskylä.

Ruuskanen, P. (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi- Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Salo, M. & Kallinen, M. 2007. Yhteisasumisesta yhteiskuntaan? Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tila ja tulevaisuus. Mielenterveyden keskusliiton julkaisu. Kehitys Oy, Pori.

Savolainen, P. 2007. Tiedoksianto.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Akateeminen väitöskirja. Oulun yliopisto, Oulu. <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi, Helsinki.

LIITTEET

Liite 1

Laura Pesonen
Pussikatu 1 F 46
15240 LAHTI
050-5733882

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS 1/1

LAHTI 05.04.2007

Virve Virtanen
Lähdeojantie 4 A 1
16600 JÄRVELÄ
050-3138247

Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö
Toiminnanjohtaja
Eija-Inkeri Kivistö
Vesijärvenkatu 15
15140 LAHTI

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖHÖN

Hyvä toiminnanjohtaja,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa (AMK) Lahden Ammattikorkeakoulusta ja valmistemme parhaillamme opinnäytetyötämme, joka käsittelee Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön uusinta tuetun asumisen mallia; Mäntsäläntien asumisvalmennusta nuorille mielenterveyskuntoutujille. Tarkoituksenamme on tehdä kvalitatiivinen haastattelututkimus, johon olemme ajatelleet haastatella viittä (5) asumisvalmennuksessa mukana olevaa nuorta sekä kuutta (6) työntekijää, jotka ovat mukana valmentavassa asumisessa.

Suoritamme parhaillamme kolmatta ja viimeistä syventää harjoitteluamme säätiön toimintakeskus Vescussa. Harjoittelumme sijoittuu aikavälille 05.03.2007-13.05.2007. Tarkoituksenamme olisi suorittaa harjoittelun aikana haastattelut sekä asiakkaille että työntekijöille. Opinnäytetyömme aineisto kerätään teemahaastattelun keinoin ja tallennetaan ääninauhoille. Nauhat tuhotaan välittömästi aukikirjoituksen jälkeen, eikä kenenkään haastattelun henkilötiedot selviä missään vaiheessa tutkimusta. Opinnäytetyön valmistamisen jälkeen kaikki kerätty aineisto tuhotaan.

Pyydämme kohteliaimmin lupaa haastatella asumisvalmennuksessa mukana olevia nuoria sekä säätiön työntekijöitä. Opinnäytetyömme olisi tarkoitus valmistua lokakuussa 2007 ja valmiista opinnäytetyöstä toimitamme kappaleen Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön käyttöön. Liitämme oheen opinnäytetyömme tutkimussuunnitelman.

Lahdessa 05.04.2007

Yhteistyöterveisin,

Laura Pesonen
opiskelija
sosionomi (AMK)

Virve Virtanen
opiskelija
sosionomi (AMK)

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Liite 2

TAUSTATIETOJA**TERVEYS***Liikunta**Ruokailu**Hygienia**Lääkitys***RYTMI***Herääminen**Kodin ulkopuolelle lähteminen**Rasituksen ja odotuksen sietäminen/kärsivällisyys**Jaksaminen***YHTEISÖLLISYYS***Osallistuminen**Vastuunotto**Puolensa pitäminen ja mielipiteen ilmaisu***SOSIAALINEN KUNTOUTUMINEN***Virastoasioista huolehtiminen ja asiointi**Raha-asiat**Sosiaaliset suhteet ja aktiivisuus***TAVOITTEET***Elämisen mielekkyys**Hyvinvoinnin lisääntyminen***TULEVAISUUS***Koulu/työ/Vescu**Oma asunto**Minne tästä?*